POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

MLADOST

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

GOD. VI. * ZAGREB 1. JANUARA 1928. * BROJ 5.

SADRŽAJ:

Fran Mažuranić: DUGA. — Fran Mažuranić: EMIR. — Fran Mažuranić: 1914. — Vladimir Nazor: BRAT I SESTRA. — Rikard Katalinić Jeretov: FRAN MAŽURANIĆ. — Valerijan Markov: ŠAMAN. — Vukica Gajdobranska: NOĆU. — Boško Novaković: PESNIK VRANJA. — Vladimir Marinko: SILVESTARSKA. — Lav Pavičić: BOŽIĆNA VJEŠTICA. — Veselin Breznanac: BOL MLADOSTI. — Danilo P. Milanović: USPOMENA. — Ivan Naživni: MIŠKA. — Vladimir Marinko: BOLEST. Veselin Filipović: VEČERAS. — Mih. B. Stanković: VEČITE STAZE. — I. J. Lendić: MAJCI. — Rad. Ivkov: PESMA DRUGU U POKOJU. — Nik. M. Lopičić: BOL. — PREGLED. — ZABAVNI KUTIĆ.

IZDAJE PROFESORSKO DRUŠTVO, SEKCIJA ZAGREB

12477

Uređuju: dr. Antun Barac i Pavao Serdar

Mladost izlazi svaki mjesec po 1 broj na 24 strane.

Rukopisi se šalju: **svi književni radovi:** Dr. Antunu Barcu, Kačićeva ul. 10.,;
svi poučni radovi: Pavlu Serdaru, Kolodvorska 17. I.,;
Zabavni kutić: Josipu Korlaetu, Prilaz Deželića 43. II..

List se naručuje kod tajnika sekcije Pavla Serdara. — Pretplata se šalje blagajniku sekcije R. Krušnjaku, Palmotićeva ul. 17. A II. — Broj našeg čekovnog računa iest 34.665.

I učenici mogu slati svoje sastavke i zagonetke; sve, što bude valjalo, ući će u list. Tiskat će se pismom rukopisa, latinicom ili ćirilicom.

Godišnja pretplata 50 (pedeset) Dinara.

Na prijedlog Glavnog Prosvetnog Saveta Ministarstvo Prosvete je svojim rješenjem S. N. br. 5012 od 26. III. 1923. odobrilo „MLADOST“ kao srednjoškolski časopis i preporučilo za nabavku učeničkim knjižnicama svih srednjih i stručnih škola u cijeloj Kraljevini, a bivša pokrajinska uprava za Hrv. i Slav., odjeljenje za Prosvjetu i Vjere svojim rješenjem od 16. II. 1923. br. 5657.

Vidi: Srednjoškolski Zbornik, IV. strana 207.

Novinska Štamparija (S. Pintarić), Zagreb, Gundulićeva ulica 24

MLADOST

GODINA VI. ZAGREB 1928. BROJ 5.

DUGA

Praznici su. Meni jedva 16 godina, ali se već među odrasle računam!

Spremamo (zajedno s Bribircima) neku predstavu. Vježbamo se — izmjenice — u Novom i Bribiru.

Nakon vježbe idemo katkada i na čašicu razgovora.

Jedan takav »razgovor« se nešto otegnuo, pa se otputim — sâm samcat — kući, da mati ne čeka.

Moglo je biti jedanaest sati, a ja — kroz polje — u Novi. Bila je bajnovito lijepa ljetna noć, puna mirisa i mjesečine. Pun mjesec nagibao se k zapadu.

Pa gle čuda! Na istočnoj strani neba vidim dugu — pravu našu »božju hlaču«, kako bi narod rekao... Nije onako jasna, kao po danu, ali se ipak sve boje razaznaju!

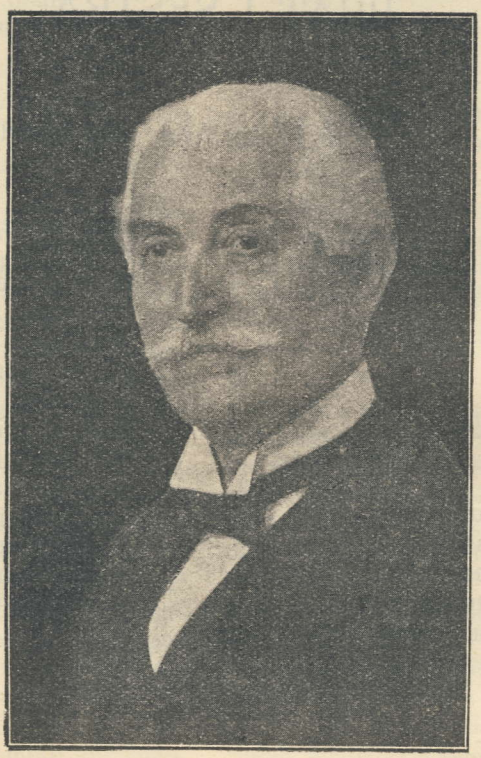

Vl. Mažuranić 1927.

Hvatam se glave — — »Da nisam...«

Ma nisam! Trijezan sam, kao da idem iz crkve — —

Drugi dan pripovijedam prijatelju, kako sam — po noći — dugu vidio.

On se lukavo smije, pa mi kaže: »Čuješ Vlatko, ja ti to vjerujem, ali nemoj toga nikad nikome pripovijedati! — — Krčma... ponoć... duga... Opaki ljudi bi mogli bogzna što pomisliti!«

I tako sam, tu svoju dugu, dobrih 20 godina nosio pod jezikom, sve dok nisam čitao — u novinama — da su i neki drugi trijezni ljudi onakovu dugu, po noći, vidjeli.

A novine su nepogrešivije od rimskoga pape!

Fran Mažuranić

EMIR

(1885. g.)

Gosposvetsko Polje (blizu Čelovca, u Koruškoj) je kakova dva četvorna kilometra veliko, a pusto. Četvrti dio polja pokriva grdna i pogibeljna močvarina. Kažu, da je od stoke, koja poljem pase, već više glava u toj močvari propalo.

Jašem po tome polju, a na mladom, bahatome konju, kadno se ovčarski pas na njega zaleti; moj vranac se poplaši, te prema močvari. Sustežem ga, ali on ne sluša, nego leti kao zmaj — —. Kad mu blato stalo ispod kopita frcati, on još pomamniji!

Natežem uzde. Uzalud! Mirim konja i po vratu ga pljeskam zovuć ga imenom: »Emir! Emir!« Ali moj Emir kao lud, pa — ravnim putem — u močvaru!

Ugreznut ćemo!... Propast ćemo!... Nije druge, već da se bacim u blato!

I tako — u zadnji čas — pustim uzde i stremene, pokrijem oči rukama, i pljusnem u kal...

Kad se pridigoh, vidim konja sred močvare: ugreznuo stražnjim nogama do preko repa; prednjima štropoće, ali čim više kopori, tim dublje propada — —.

(Kao i u životu, kad tko ugrezne!)

Seljaci donesoše daske, poluge i konope, te mog Emira — teškom mukom — izvukoše.

— — — Lako je u blato, a teško iz njega!

Fran Mažuranić

(Uvečer): »Rat!... Rat... Buknuo rat!... Smiluj nam se, Bože! — —«

Čudno mi je pri duši: žalostim se, umjesto da se veselim!

Teško mi je. Gledam ljude (po Berlinu), kako se raduju, a meni crno pred očima. Ne znaju oni, što je rat: zaboravili su! — — Rat je najveće zlo, najljuća nesreća, najteže prokletstvo na ovome svijetu!

A zar ga nisam i ja željkovao? Dozivao sam ga pola vijeka, a sada trnem od užasa!...

(Ujutro): Snivao sam, da sam u našoj novljanskoj crkvi: svijeće gore, tamjan miriši, a meni je svečano pri duši.

Narod pjeva Psalme Davidove: »Čuj, Gospodine, vapaj duše moje — smiluj mi se, o Gospode! Smiluj se narodu potlačenom, da slavi sveto ime Tvoje! «

Molim se Bogu, i veseli se srce moje. A nešto mi šapće: »Eto dana! — — Svanut će nam!«

Pa — sve u snu — čujem, kako ptičice poju...

Fran Mažuranić

BRAT I SESTRA

Velebit:

Dobro jutro, Učko! Dobro jutro, seko!
Srcu si mi blizu, al ruci daleko.

Učka:

Velebite brate, kralju naših gora,
Ja ti pozdrav šaljem preko sinjeg mora.

Velebit:

Kako tebi seko? da l' te išta mori?

Učka:

Neka brat stariji prvi progovori.

Velebit:

Sele moja zlatna, baš mi dobro nije,
O tabane moje morski talas bije.
Sve po meni bjesni i po meni lupa:
Kiša, bura, magla, snijeg, str'jele, krupa.
Razdrt i gô stojim na tronu visoku —
Smrznula mi studen i suzu u oku.

Učka:

Jao tebi brate! čemere i jade!

Velebit:

Ne žali me, seko, sve još ne propade.
Dok mi glava živa, tuga me ne hvata.
Banulo je sunce i na moja vrata!
Slobodna je sada Vila Velebita,
Pa ko ptica pjeva, kad se ovud skita,
Jedino joj suza muti bistru zjenu,
Kada vidi braću opet zavadenu.
Otkada je lance raskinula svoje,
Veselo se šeta niz proplanke moje;
A ja pastir postah, — preko c'jelog dana
Te otoke čuvam usred mora slana.

Učka:

Mojim ovcam b'jelim ti se dičiš rado...

Velebit:

Kad smo jedne krvi, nek smo jedno stado!

Učka:

Jest! Pa nek baš tvome ozivlju se glasu
Sve te ovce, što nam po Kvarneru pasu.

Velebit:

A kako je tamo na zapadnoj strani?
Jesu l' ljudi dobri ko moji Ličani?

Učka:

Jesu, brate, dobri, ali nisu sretni.
Propali su njini vinogradi cvjetni.
Na kuće se njima spustila oluja.
Oko njina srca ovila se guja.
Hoće guja njima krv i oči piti,
Pa da budu ono, što ne mogu biti,
Jest! Ona bi htjela, da puzu i plaze,
Kud su prije išli, i da sami gaze
Sve svetinje moje; i da zaborave
Sve, što za njih bješe vrelo sreće prave.
Da! Tako je sada Istranima, brate!
U pandžama ljutim muče se i pate.
A kad na njih pada nova sudba pr'jeka,
Svoj ti uzdah tužni šalju iz daleka.

Velebit:

A istarski ptići? A Istranke male?

Učka:

Dvije suze sad su niz lice mi pale.
Jadna djeca naša i tužni nam rode!
U tude ih škole za ručice vode.

Velebit:

A kada izrastu?

Učka:

Oh, ne boj se! Tada
Oni će da skupe svoja srca mlada;
I svako će od njih ko Velebit biti,
Koji čvrsto stoji na rođenoj liti.
Trpjeti će dugo na vjetru i kiši,
Al sve tvrđi postat, i jači, i viši.
Bit će kao kamen, što ga zalud lupaš.
Bit će kao trava, što je zalud čupaš.
Bit će ko mladike, što propasti ne će,
I kad se sjekirom staro deblo s'ječe.
Ne boj se ti za njih!

Velebit:

Evala ti seko!
Ej da nisam tako od tebe daleko...

Učka:

Što bi onda? Reci.

Velebit:

Na grudi bih ove
Stisnuo te čvrsto za duge vjekove.

Učka:

A što ćemo sada?

Velebit:

Sve sile paklene
Ne će tebe ni sad rastavit od mene.
Učka i Velebit i sad dobro znadu
Da su brat i sestra, i da sved imadu
Samo j e d n u majku, samo j e d n u nadu.
Zato, seko, čekaj. Pa će doći danak,
Kada ćemo slavit radosni sastanak.
Te ću teške noge dignuti iz vala,
I koljeno pružit, i maknuti bokom,
I gaziti vodom slanom i dubokom.
Pa kad morem stignem do tvog cvjetnog
žala
Vesele ću suze u krilo ti liti...

Učka:

I nama će dvoma ko u raju biti!

Vladimir Nazor

FRAN MAŽURANIĆ

Fran Mažuranić skakao je zapravo kao mali Vlado, Vladimir, po obali našeg Novog Vinodolskog, gdje se rodio i ban-pučanin, auktor »Smrti Smail-age Čengića«, Ivan Mažuranić. Naš se Vladimir rodio u Novome 1895. u rano proljeće, i sigurno mu je duša čeznula za dalekim morima i još daljim krajevima. Bijaše to duša vatrenog i živog primorskog Hrvata, a onamo ga sputali u okove; svršio je kod husara, gdje je dotjerao do konjičkog kapetana. Vladimir, pogotovu Fran Mažuranić, pa husar! Cijelo njegovo »Lišće«, ta omiljela knjiga našeg svijeta, živi je protest protiv tog ropstva i zapta. I Fran je okove skršio i poletio u svijet, da ga nestane i da o njemu niknu priče i legende, širom naše domovine. Zvalo ga je zastalno široko more, zvali ga daleki krajevi, zvala ga je čežnja svakog Primorca za nepoznatim. Fran je pošao za svojim snima u bijeli svijet, jer nije ni on znao, kao mnogi drugi, da je taj tudi svijet samo crn. Govorilo se, da je otišao s belgijskom ekspedicijom u Kongo, pripovijedalo se, da se borio ko burski oficir u englesko-burskom ratu protiv Engleza, ali prave istine nitko nije znao. Kako sam i ja u svojoj mladosti preveo neke njegove crtice iz »Lišća« na talijanski, stupio sam tako sa Franom Mažuranićem u dopisivanje još za njegova vojnikovanja u austrijskoj vojsci. Sva mi ta pisma propadoše za svjetskoga rata. Odnijela ih austrijska policija za neke premetačine u mom stanu u Opatiji, dok sam ja bio negdje pod puškom i pod tuđim barjakom.

Ja sam i sâm pisao o Franu Mažuraniću kao o mrtvom čovjeku u Marjanovićevu »Zvonu«. Za svog boravka u Parizu 1900. začuo sam tamo od nekih Srbijanaca, da je Fran umro u Bruselju. Malo prije svjetskoga rata primio sam u Opatiji jedno pismo iz Njemačke. Pismo je bilo bez potpisa, a javljao mi se u njemu neki neznanac pohvalom nekih mojih pjesama. Pismo je bilo iz Berlina i u njemu sam prepoznao rukopis Frana Mažuranića. Adrese nije bilo, a kako rekoh, ni imena. Po tom pismu saznao sam, da je Fran živ i u Berlinu. Malo zatim buknuo je svjetski rat i onemogućio svaku moju potragu. Poslije svjetskoga rata nastavio sam sa raspitivanjem i pronašao boravište Frana Mažuranića. Eto je već nekoliko godina, što nas dvojica marljivo dopisujemo. Njegova su pisma puna srdačnosti i toplih osjećaja; imade u njima više puta stranica, koje bi tako lijepo pristajale u neko novo »Lišće«.

Obnovio sam korespondenciju s Franom Mažuranićem, negdje u proljeću 1922. i pitao ga, da li je on bio onaj neznanac, koji mi je pisao u Opatiju prije rata. Naš Fran odgovorio mi je odmah dugim i toplim pismom: »Vaša kartica milo me iznenadila. Ono, što mi spominjete za prije rata — istina je. — Čudim se, kako pogodiste, tko Vam piše, jer se ja ne potpisah. Neke večeri pročitah u tuđini nešto Vaše, pa me spopala želja, da Vas pozdravim, i tako Vam pisah... Čime se bavite? Pišete li još što? Ja sam, klatareći se svijetom, izgubio svaku vezu s domovinom, pa za starije naše pisce malo što znadem, a za mlađe pogotovu ništa. Katkad — po više godina — ni hrvatske riječi ne čuh, a kamo li, da bih štogod čitao, pa se ljudi čude, da nisam zaboravio i rođeni jezik. Kano da čovjek ono, što mu je u duši ukorjenjeno, zaboraviti može.

Napisao sam katkada štogod, ali na našem jeziku ničega više štampao nisam. Pisah njemački (da se prehranim), pa kad bih štogod zaradio, putovao sam. I tako vidjeh dosta svijeta. Već u mlade dane proputovah Evropu. A kasnije — kad bi mi se bijeli ljudi ogadili — znao sam i među crne poći, pa sam sve dijelove svijeta vidio, osim Australije.

Književni hrvatski rad dva puta mi je propao: jedamput u vatri, drugiput u vodi. Pa kako sam mislio, da se na mene posvema zaboravilo, onako već ni kanio nisam javljati se. Tek otkad se odrekoh pustolovnog i pustinjačkog života, te se s našim ljudima iznovice upoznah, vidim, da je i mladim ljudima moje ime poznato, pa se odlučih, da napišem jošte štogod. I tako svršavam knjigu. Bit će to kakovih 100 crtica iz vlastitog života. Materijala imao bih mnogo više, ali vremena nije...«

Ja sam mu na to pismo odgovorio srdačno i toplo, obodrio ga i ponukao ,da se samo nanovo javi, jer se naš svijet još dobro sjeća Frana Mažuranića, pa i mlađa generacija rado posiže za njegovim »Lišćem«. — Možda je eto i neka moja skromna zasluga, ako nam se ove godine javlja u »Matici Hrvatskoj« Fran Mažuranić sa svojom knjigom »Od jutra do mraka«.

Ja se nadam, da je m r a k Frana Mažuranića još daleko i da će i on još ugledati i zoru onkraj Kvarnera nad našom Učkom, a kad klone, Bože daj, smirio se u jednoj lijepoj kućici kraj mora na sunčanoj obali svojeg dragog hrvatskog Primorja.

R. Katalinić Jeretov

ŠAMAN

(KAKO SE LIJEČI U SIBIRIJI)

Š a m a n, ili drugačije, k a m — to vam je svećenik i liječnik ujedno.

Više no igdje u Sibiriji se čovjek osjeća osamljen i slab prema divljoj, nesmiljenoj prirodi. Na hiljade se milja prostire sibirska prašuma — »tajga«, a u njoj, u jadnim zaseocima, izložen svakojakim pogibeljima, boravi pastorak ove zemlje — urođenik surove Sibirije.

On se osjeća tako ništavan i malen, da se čak ne usuđuje ni da se sam moli svojim bogovima. To se dopušta samo nekim izabranicima, koji imadu pravo da se neposredno obraćaju tim okrutnim božanstvima.

Pa da, okrutnima, jer napola divlji čovjek ne zamišlja si božanstvo inače nego kao okrutno i nesmiljeno: za njega je to sinonim moći, snage. Ako je netko jak, zašto da ne bude i okrutan?

Postoji čak negdje u Perziji jedna sekta, koja se klanja — šejtanu, đavolu. Ta Bog je i onako dobar — misle ti »šejtanisti« — čemu ga još i moliti? Druga je stvar đavo; on uvijek gleda da učini čovjeku bilo kakvu pakost; njemu se dakle i mora služiti, da ga malo ublaže.

Otprilike ovako misle i sibirski urođenici. Njihova zla božanstva, u kojima su utjelovljene neobuzdane prirodne sile, vazda krivo gledaju toga malenog crvića koji se zove »čovjek«. Preziru ga, jer je preslab i jadan. Zabranjuju mu čak, da se osobno obraća na njih. Ako to jednom ljudima dopuste, oni će ih uvijek gnjaviti svojim glupim molbama! I zato neka se samo izabranici — šamani — obraćaju na boga s molbom.

Ne može svatko da postane šaman: takvim se čovjek mora roditi. Kod Jakuta, na primjer, šamani i šamanice dobivaju svoj čudesan dar neposredno od oca i djedova. Čarobnjaštvo se nasljeđuje. Duh prvoga čarobnjaka seli se u djecu i unučad, koja pripadaju njegovu rodu. Već u dobi od deset godina pojavljuju se znakovi budućeg vračarstva. Dječak, odnosno djevojčica, oboli od epilepsije t. j. padavice; iznenada viče, reži, pada u nesvijest, bježi od kuće i lutajući divljom tajgom hrani se korom od drveća; baca se u vatru i vodu, — te se uopće vlada onako, da bi svuda drugdje bio uzrok najveće brige roditeljima. Ali u Sibiriji misle drugačije. Videći takvo vladanje svoga vrijednog djeteta, roditelji se tome vesele, jer znadu, da se u njihovoj porodici narodio novi šaman. A šamanova je kuća najbogatija. Ta ne vrši on badava svoju tešku dužnost posrednika između ljudi i bogova!

Kada dijete dobrano pobijesni, brižni ga roditelji vode »u školu«. Nemojte dakako misliti na kakvu realku ili seminarij; za budućega šamana to nije ni potrebno. On ide kakvom starom »kamu«, da kod njega izuči svoj zanat. Uči se udarati u bubanj, plesati nekakove lude plesove, nalik doduše na moderne, samo u bržem tempu. Vježba se u prizivanju duhova, a također i u načinu, kako se oni tjeraju. Jer ako je vrijedno znati prvo, još je više koristi od drugoga — jer je svaki duh bolji, kada je daleko...

Onda se šaman »zaredi«. Da izvrši taj obred, odlazi sa svojim učiteljem na kakvu goru, obuče šamansko odijelo, dobiva u ruke bubanj, a na glavu posebnu kapu. Stari šaman stoji do mladoga otraga i govori neka zaklinjanja, koja mladi mora da ponavlja. U tima se zaklinjanjima budući šaman odriče Boga i svega, što mu je milo i drago, te obećaje, da će kroz sav svoj život služiti svom demonu, a taj ga mora potpomagati. Onda stari šaman saopćuje mladom, gdje boravi kakav demon i kakove bolesti šalje ljudima. Na kraju krajeva kolje se mladi jelen ili kakva druga životinja, krvlju se poškropi odijelo novo zaređenog šamana, a meso pojedu nazočni.

Interesantno je odijelo šamana. Ono je uostalom jednako za šamana kod svih sibirskih plemena. Gornje odijelo sastoji se od krznenog plašta, urešenog prstenjem, zvončićima, figuricama kojekakvih mitskih životinja. Kapa mu je također od krzna jelena ili divljega jarca. Izvana su na njoj pričvršćene vrpce, koje predočuju zmije. Osim plašta i čarobne kape, šaman mora da ima krabulju, da mu se lice ne vidi, kada govori s duhom, te velik bubanj i željeznu ili mjedenu ploču, koja se pričvršćuje na prsa. Neki pak šamani nose kapu od ćukova perja. Ali to ne smije svatko: dusi sami otkrivaju svome miljeniku, kada će si on smjeti napraviti ovu »ćukovu kapu«...

Dakako da šaman, onako obučen i urešen, izvodi jak dojam na praznovjerne gledaoce. Događa se, da bolesniku postane bolje, čim opazi kod sebe šamana. Događa se naravno i obrnuto, — ali kad čovjek baš hoće da umre, ne će mu pomoći nijedan liječnik na svijetu, bio to evropski profesor ili sibirijski šaman!

Ne treba misliti, da šaman baš svijesno vara svoje jadne i divlje »pacijente«. Budući da je od poroda bolestan od padavice, on, zahvaljujući posebnom »odgoju«, sam postaje napola lud. Doista vjeruje, da mu demoni dolaze u pohode, a možda ih čak i čuje. A uz to malko i hini, da mu više vjeruju...

Tko jednom postane šaman, ostat će to sve do svoje smrti. Duh ne pušta svojeg izabranika. Onaj, tko se tomu protivi, obično se jako muči — dok najednom iznova ne popusti.

Većina su sibirskih urođenika pravoslavne vjere. Ali to je baš samo službeno, onako za paradu, jer su gotovo svi u duši pogani. Mole se svojim demonima, a ujedno i svetom Nikoli. Ne smeta...

Svakako se takav »kršćanin« radije obraća na svoga šamana nego li na pravoslavnog svećenika. Zovu dakako i toga, ali vrlo rijetko. Jedan putnik po Sibiriji ovako opisuje prizor, koji je vidio kod Tungusa:

»Desilo mi se jednoć, da sam bio kod službe božje, kada je svećenik na izričitu molbu Tungusa služio službu za izbavljenje jelena od neke bolesti. Sve je krdo bilo na okupu. Nikada ne ću zaboraviti toga prizora. Na šumskoj čistini, kraj tihe rijeke, stajahu u luku jeleni. Pred njima nekakav od grana načinjeni zeleni oltar, kod kojeg je služio svećenik, — a nad njegovom glavom i unaokolo čitava šuma velikih jelenovih rogova.

Služba se vršila na ruskom i tunguskom jeziku. »Pomiluj i skotov sin, jako Ti jesi podatelj žizni« (Pomiluj ove životinje, jer si ti dao život) — usklicao je svećenik, a kor je strojno ponavljao: »Ai — Tojon abra, Ai — Tojon abra» (Gospode pomiluj)«...

No pravoslavni je svećenik ipak tuđinac, a prije svega — čovjek tuđe kulture i sasvim drugačijih pojmova od kakvoga Jakuta ili Samojeda. Šaman će, poznavajući sve tajne bogova i demona, bolje znati da pruži svoju pomoć, bilo savjetom bilo lijekom.

Šamanova je »medicina« vrlo jednostavna. Kako je svakoj bolesti uzrok zao duh, mora se on istjerati. Čim je jači i vještiji šaman, to mu lakše polazi za rukom.

Najprimitivniji je način liječenje pomoću vatre. Ta još drevni Rimljani govorili su: »quod ignis non sanat — mors sanat« (što ne izliječi oganj, izliječi smrt). Dakle, ako već ni vatra ne pomaže, onda će samo smrt »izliječiti« dotičnu bolest. To je liječnik, koji dolazi posljednji — a liječi sigurno i bez pogrešaka...

Jednome momku Jakutu oboli prst. Nateče i smeta ga u radu. Jasno je, da se tamo uselio zao duh. Da ga istjera, bolesnik po šamanovu savjetu uzme usijanu žeravicu, približi je k bolesnom prstu, te počne na nju duvati. Od vrućine se nateklina raspukne.

— Da li ste svi čuli — slavodobitno usklikne momak — kako je nečista sila iskočila iz prsta?

Ali kod kompliciranih slučajeva potrebno je osobno djelovanje šamana. To je također u neku ruku i gozba. Pozivaju se znanci i rođaci, — dakako samo oni, koji »blizu« stanuju: tako, recimo, ne dalje od kojih dvjestatrista milja! Jednom riječi — susjedi... Kod ove gozbe šaman naravno zauzima počasno mjesto: u prednjem kutu, na posebnoj klupi, pokrivenoj bijelom konjskom kožom, sjedi on, jede, pije — i šuti. Onako svečano, kako to i dolikuje njegovu časnom zvanju. Kada se gozba svrši, šaman počinje s pripremama. Raspliće svoje male pletenice, nešto mrmlje i — štuca: to je znak, da mu dolazi demon. Kada se vatra utrne, a u sobi postane mrak, šaman si svuče košulju, te obuče čaroban plašt. Onda počne da puše. Lice mu je blijedo, a oči ukočene. Štucanje je sve jače. Sve mu tijelo podrhtava kao da je u groznici. Onda ispije malo vode, uzme svoj bubanj, te izađe na sredinu sobe, gdje mu je već spremljena bijela koža. Poklekne, pokloni se na sve četiri strane, prskajući vodom iz ustiju, te baca u napola utrnutu vatru pregršt bijele konjske vune.

Svi zatome dah. U sumraku se vidi samo čudna pojava šamanova, gdje kleči, sa velikim bubnjem na prsima. Onda se negdje u tamnom kutu, na veliku stravu nazočnih, začuje krik sove ili ludi smijeh ćuka. A tamo zazuji glazba: tiho pjevanje, praćeno harmoničnim udarcima bubnja. Glazba zvuči sve jače i gromkije, dok napokon ne pređe u divlje zavijanje. Bubanj grmi kao da se u njega zaista uselio đavo. Čas ovdje čas ondje čuje se turoban krik kakve noćne ptice ili noćno kliktanje orla... Duh je došao te besjedi sa svojim dragim izabranikom. Svi ostali plaho šute, pokrivši rukama lice.

Najednom sve prestane. Onda opet. I opet prestane. A kada su živci već nategnuti od ovoga sviranja, još više od tih mračnih i neočekivanih pauza — šaman će zapjevati svoja magična zaklinjanja.

To su većinom improvizacije, surova i mračna poezija, rođena u beskrajnoj tajgi. Svršivši s tim nadahnuti šaman najednom skoči na noge, te započne ludi ples. Vrti se, skače, udara bijesno u bubanj. Vatra je iznova zapaljena. Duh je već tu, ali dakako nevidljiv.

Šaman je od njega saznao, kakav je uzrok bolesti i na koji način je treba liječiti. Dolazi k bolesniku te, već prema potrebi, istjera iz njega bolest ili mu je isiše ustima iz bolesnog mjesta. Istjeravši tako bolest, šaman je odnese do vrata, te je baci napolje. Pljuva na nju, duva na sve strane i preporučuje joj da otide na nebo ili pod zemlju, samo neka ne ostane ovdje. A onda daje »recept«: kakvu žrtvu mora da prinese zlim dusima bolesnik, da se konačno oporavi.

Pa što mislite? Događa se, da se bolesnik oporavlja.

No, ako ne — »quod medicamentum non sanat, mors sanat« — onda izliječuje smrt.

V. Markov

НОЋУ

Ноћу, кад сетни ветри захује,
И кад им се кобни шум разлије,
Над пустим пољима
Бићу у соби сама.
Походиће ме бол ко на валу мутном,
Да горком сумњом

Узбурка дно моје душе;
А тад ће ми се све тише и тише
Враћати мир,
Ко'да је нашао вир
У крупним сузама
Што ће заблистати у мојим очима

Нови Сад *Вукица Гајдобранска*

PESNIK VRANJA

U jedan neveseo jesenski dan, kada tužno leluja poslednje lišće što polako pada s drveća požutelo kao zlato, kada više nema blistavila sunčeva, kad nad Beogradom, punim vrtoglavog života, gotovo nepomično stoji nadnesen sivi, olovni pokrov neba, umro je pesnik Vranja—Borisav Stanković. I sahranjen je u isti takav dan. Siv i mutan. Dok se u Narodnom Pozorištu davala njegova »Tašana«, uz prisustvo prijatelja, oduševljenih štovalaca njegove snažne i uzbudljive reči, đaka, studenata, profesora, književnika, političara, na mirnom beogradskom novom groblju sahranjen je pisac »Uvele ruže», »Đurđev-dana«, »Nečiste krvi«, »Koštane«, »Tašane« i »Božjih ljudi«. Vladala je pobožna tišina i samo je u grudima bivalo teško od neke strahobne, čudne, praznine, što je nemilosno tištala kao železni obruč, stezala dušu, grlo, dah, reč. I samo što se čuo potreseni, uzbudljivi glas jedne devojke, vranjanke, u dirljivoj molbi, da se telo Borino prenese u Vranje...

A posle, kad se svi skrušeni, nemi, uzbuđeni, vraćali s pogreba, suton je već padao na Beograd i nicala su crvena svetla električnih svetiljaka... A u Beogradu nije više bilo Bore Stankovića...

I nikad više, nikad više njegove reči...

Ostalo je njegovo celokupno književno delo jedino. Delo veliko, svetlo i snažno. Delo koje uspešno i trajno bogati našu književnost; delo koje je donelo toliko uzbudljivih emocija čitaocima, toliko velike poezije što neodoljivo i silno, kao pesma, opija i zanosi; delo što je nalazilo i nalaziće verne, iskrene, osetljive čitaoce među intelektualnim radnicima, mladim devojkama, zanatlijama, među svim narodnim slojevima... Kakavgod sud bude dala istorija književnosti o umetničkoj vrednosti toga dela, nikad taj sud ne će biti negativan. Jer će uvek ostati prava, raskošna, teška, lirika umetnosti Borisava Stankovića. Ostaće da pleni svojom sugestivnom lepotom, da unosi radost svojom toplotom i širokom ljubavlju, da zatalasa krv i uzbudi prijatno srca svojom neodoljivom snagom... Ostaće nezaboravni likovi onog rezigniranog Mitka, čulne, čudesne, Sofke, Marka, Jovče, Parapute... Ostaće vreli dah poezije Vranja i duboke, silne »žalbe za mladost«... Ostaće sve kao miris opojan i zanosan, miris jednog duboko proživljenog života, miris što će svojim saznanjima pored radosti i pesme, unositi i tihu, blagu tugu. Jer, kao što govori Efendi — Mita Sofki: »Sofke, sinko, lepota i mladost za vreme je«. A tako i ceo život...

Ceo jedan svet vezan je za ime Borisava Stankovića. Svet zanimljiv, čudesnih manifestacija; svet egzotičnih, balkanskih naravi, velikih strasti što salamaju život; svet nad kojim leži jedna bolna tragičnost sudbinskog, neotklonivog i neizbežnog, onog što leži u vreloj krvi. U našu književnost, bogatu pripovetkama sa sela, ali sela jednostrano idealizovanog u pričama Laze Lazarevića, Janka Veselinovića, Stevana Sremca i dr., pripovetke Borisava Stankovića unele su sveži dah, bogatstvo novih naravi i drukčijih temperamenata, nošenih vatrom onog sevdaha i derta što biva znak orijentalno uzbudljive krvi, večne, neispunljive želje za nečim velikim, nedohvatnim, zagonetnim, nečim što treperi kao rosa u dubini duše i baca u slatku omamu ili u tihu rezignaciju.

Sažete i pune lirizma priče Borisava Stankovića znače talas bogatih emocija što izviru iz bolne, teške, žalbe za »starim«, za onim što »miriše na suh bosiljak«, za životom hadžijskih kuća, za veličajnim, svečanim, slavama, za mladošću punom svetlog zanosa od livada i poljana šarenih, od drumova pruženih kao reke u daljinu, od mladih devojaka što rumene prvim stidom pod zadivljenim pogledom, od srebrnog sjaja mesečine koja plavi bašte u noćima tihim i blagim, i ulazi u krv kao istinski zanos i od pesme tople, jasne i tužne. I od svega drhtavog, primamljivog, velikog...

Nijedan naš pripovedač nema u svom delu toliko lirizma i poezije kao Borisav Stanković. Kod lirskog pesnika glavni izvor i pokretač svakog talasanja duha, svakog treperenja unutrašnjeg života, to je ona intuitivna, osećajna, često podsvesna moć i sposobnost doživljenja i uzbuđaja. I naravno, što upečatljivija duša, tim samim je i izvor bogatiji i neiscrpniji. Kod pripovedača to je isto tako jedan od bitnih elemenata, kao i kod lirskog pesnika. Ali samo što kod pripovedača ta osobina nije od toliko presudnog značenja kao kod liričara. Oduzmite tu moć pesniku, oduzeli ste mu sve. Zalud mu i versifikatorska sposobnost i snažne reči i lepe uporedbe. Ako impresija primljena okom ili uhom ne dopre do srca i tu ne dobije svoj pravi oblik, toplinu, dušu, izraz čoveka, ako ne prođe kroz »prizmu temperamenta«, — ona ostaje hladna, beživotna, gubi najveći deo svoje snage i sugestivnosti. Kod pripovedača nije to ni izdaleka u tolikoj meri. Izvestan nedostatak te bitne osobine on često zameni drugim, isto toliko potrebnim svojstvima, Kod njega igra važnu ulogu i posmatrački dar, jedna čisto psihološka sposobnost, da zapazi na ljudima, stvarima i događajima ono što je najbitnije i najkarakterističnije. Tako isto i osećanje mere, takta, kao i sposobnost za kompoziciju, stil i dr. Niko ne može tvrditi za Zolu, da je on liričar. Veliki vođa naturalizma bio je prilično lišen toga elementa, a ipak vrednost »Germinala«, »Sloma«, »Lurda«, i dr. dela ostaje. I Jules Lemaitre, katkad Pierre Benoit, Gustav Flaubert rečito to dokazuju.

Borisav Stanković bio je od one prve vrste pripovedača, od vrste koja u sebi sjedinjuje pesnika, po jačini osećanja, i pripovedača po moći zahvatanja života. Prave pripovedačke osobine nisu kod njega zastupljene u većoj meri. I kompozicija mnogih njegovih priča, kao i »Nečiste krvi«, i stil, i osećanje mere, često sve to nije na potrebnoj visini. Ali zamerke koje se tu mogu postaviti iščezavaju pred neodoljivošću osećanja, pred udivljujućim obiljem čistog, snažnog, penušavog lirizma, pred onom čudnom snagom i toplim dahom njegovih priča. I ta toplina i ljubav koju Stanković pokazuje za svoje ličnosti, za njihov život, sve ono nevezano i neizveštačeno osećanje izliveno iz jedne pune, jedinstveno prijemljive duše, to je učinilo njegove priče omiljenim u najširim krugovima čitalačke publike.

Jer to, ta ljubav prema svojim ličnostima, jedno intensivno osećanje života, »žal za mladost«, tragično i gorko saznanje o prolaznosti svega: i ljubavi i mladosti i lepote i bogatstva, to su glavni pripovedački elementi Borisava Stankovića. Sve propada, nestaje, gubi se jednom neumitnom voljom i nepromenjivom istraj-

nošću. »Ne beše tija u majke« govori Stankovićev Mitke, onaj silni Mitke iz mladosti. Koju devojku nije video, onoj nije kose pomrsio i oči poljubio. Naživeo se lepih noći punih mesečine i uzdaha slatkih, imao sve što je želeo, za čim mu je srce zažudelo, to mu se ispunjavalo. Pa opet »sada svuda samo m'gla, mraz, studen«. I u »Nečistoj krvi« Efendi-Mita, sevdalija, čovek kome je život raskošno nudio uživanja, koji je sa turskim agama i begovima provodio noći zatvoren u svojim sobama na čiflucima sa »čočecima« i cigankama, rasipao i uživao, i on dolazi do jednog bolnog saznanja o ništavosti i prolaznosti svega toga. Preponosan u mladosti, on, slomljena srca gotovo, daje Sofku, svoju kćer, za bogatog seljaka Tomču. Ili uzmite na primer Stankovićevu »Uvelu ružu«. Onakva ljubav, onakva silina osećanja, blistavost radosti u razumevanju, prisnom skladu dve duše, u milovanju dvaju pogleda, u vedrini dva ushićenja. Pa posle ništa! Ko je kriv? Njegova mati? Nije! To je iznad njih. To je ono čemu se ne može opreti, ono fatalno i neizbežno, kojemu svi podležu. To je onaj tragični, bolni veo prevučen nad pričama Borisava Stankovića. I otuda ona čežnja neprebolna, onaj »žal za mladost«. Trenuci puni sreće samo se tada, u mladosti, dožive. Posle ostanu samo sećanja i uspomene. U njima čovek živi. U sumornosti kasnijih saznanja svireposti života, njegove surove dinamičnosti one su mu najpuniji časovi. »Ako ikada srce zaboli, duša se razdraga i slatka tuga obuzme dušu — to je pri uspomenama na prošlost, minule dane, rodno mesto, drugove iz detinjstva...«

To saznanje prolaznosti kod Borisava Stankovića ne truje dušu; ono donosi neku bolnu smirenost, predanost sudbini, saosećanje tuđih bolova, transcedentno rešenje da:

»Bol, jesen il' čovek, bude pa nestane«.

kao što lepo veli Božidar Kovačević.

Teško bi bilo zamisliti priče Borisava Stankovića u drugoj sredini, sem u Vranju. Istina, pravi, veliki, pisci, stvaraju nezavisno od sredine koju daju. Veliki talenat i moćna gibljivost duha dopuštaju im da se akomodiraju svakoj sredini, da suvereno uđu u sva ljudska nastrojenja, da prodru u najzamršenije manifestacije čovekova duha. Shakespearove ličnosti ne gube ni malo onda, ako nisu Englezi. Jer je evidentna činjenica da je glavni pokretač svih naših radnja, duša, jednoobrazna u svojoj jezgri. Ono što se naziva »razlikom«, što je rasno, karakterno, temkeramenat, odgoja, sklonost, sposobnost, to je drugostepeno. A podloga je jednoobrazna. I ko uspe da uhvati pravi, najdublji izraz te podloge, on hvata akorde universalnog, svečovečanskog. Otuda je Pierre Loti u isti mah pisac »Islandskog ribara« i »Azijade«, Anatol France pisac »Taide« i »Crvenog krina«, Romain Rolland autor života Bethovenovog, Tolstojevog i Mahatme Gandija i »Jean Kristopha«. Najviši duhovi duboko i široko zahvataju u stvaralačkom razmahu i suvereno vladaju drugostepenim oznakama čoveka. Borisav Stanković nije takvog razmaha. On je sav u Vranju; čitavo njegovo delo to je beskrajna pesma Vranja. On je Vranje dao više, toplije, prisnije i potpunije, nego Stevan Sremac Banat i Niš, nego Ivo Ćipiko Primorje i Zagorje, nego Milutin Uskoković Beograd i Užice, nego Svetolik Ranković Šumadiju. Njegova dela, sva u preokupaciji života staroga Vranja, potsećaju na isto toliko tople i pune ljubavi pripovetke Janka Veselinovića o ravnoj i bogatoj Mačvi.

Njegove priče mogu da se događaju samo u Vranju. Tu se on oseća najbolje i najprirodnije i samo ta sredina mogla mu je inspirisati one tople, dirljive pripovesti mladosti i ljubavi. Stara, polu-turska palanka, to je Vranje. Uske, krivudave ulice, nepopločane, mirne. Samo, Stanković nije opisivao današnje Vranje, Vranje svojih dana. Za njega on nema mnogo pohvalnih reči. »Šta ima sad tamo da vidite? Ništa. Prosta, mala varošica, opkoljena vinogradima i brdima«, kao što sam veli na jednom mestu. Stanković nije imao ljubavi za reforme koje su se uvodile u dotadašnji socialni poredak; činilo mu se da se njima ruši nešto sveto, veliko, da nepovratno odlazi sjaj starog života. A odbleske toga života on je tražio i nalazio u Vranju. Nijedna krupnija reforma, i naročito u konzervativnijim i teško pokretljivim sredinama, ne prodire tako brzo i lako. Čitave generacije brane ustaljeni poredak i osveštene navike i protiv te grčevite i nagonske odbrane teško je vidnije napredovati. Tako je u doba Stankovićevo Vranje još živelo onim životom kojim je živelo i u drugoj polovini XIX. veka i promene su zahvatale uži krug izdvojenih građana.

Vitka minareta , živi svedoci bliske prošlosti i turske uprave, čaršija sa dućančićima u kojima se dobija sve i sve drži otvoreno, nagomilano, stavljeno na ugled celom svetu, amami gde se događa ono nezaboravno kupanje Sofkino pred udadbu, kuće sa baštama, to je Vranje na izgled mirno, a uistinu puno intensivnog, vrelog, života. Kad padne noć i mesečina prelije drhtavim, srebrnim, sjajem ulice ,kuće, bašte, tada se često začuje niz mahale svirka grneta i bubanj goča i nečiji silan glas: »Sviri bre!«, zapovednički prek ili mek i topao kad peva:

»Slavuj pile, more, ne poj rano,
Ne budi mi, more, gospodara...«

Tu se još slavi krsno ime toplo, uzbudljivo, sa prisnom radošću, obasjanim licima (»Naš Božić«). Tu je ciganka Koštana ponela pameti i srca ne samo mladih ljudi, već i starih, časnih, čuvenih domaćina, hadžija, svojom zanosnom igrom i pesmom kao planinski vihor. (»Koštana«). Tu su oni »božji ljudi«, polubezumni, sa nečim mističnim i proročansko jezivim u svome glasu i govoru. Na zadušnice vuku se pune korpe jela i pića na groblje i deli siromasima, bogaljima, beskućnicima. (»Božji ljudi«).

Civilizovanje, modernizovanje južnih krajeva počelo je sa rušenjem starog društvenog uređenja. To uređenje je imalo čudne i možda zanimljive odnose. Tako, po načinu života u velikim, razgranatim, osveštanim zadrugama, žena je bila odveć skučena u svojim pravima. Malo je cenjena. Starešina je bio sve i sva. Ostali i muškarci i žene, imali su da slušaju i da se pokoravaju bez opoziva. Ženino je bilo da radi, stvara porodicu. Čovek je bio gospodar koji se morao poštovati, ma se i ne voleo. I još drugi odnosi i običaji, kao prerana ženidba muškaraca da bi se u kuću dovela radna snaga, patriarhame navike i predrasude, sve je to bilo ono što se opiralo novom dahu slobodnijeg i šireg društvenog života. Stari poredak je poznavao samo život u kući, u porodici. Novi donosi udruženja, ulicu i traži da se tome posveti više vremena.

Stanković je voleo staro i bio pesnik starog. Staro je bilo dobro. Novo donosi sa sobom drukčiji dah života, ali i drukčije običaje, izopačene, sa čudnim i ne-

razumljivim shvatanjima. Stanković je tom životu, koji je voleo, dao dušu, naslikao ga sa najdubljim razumevanjem. I koliko bi se čovek prevario promatrajući samo spolja, površno, sav taj život! Običnom posmatraču on ne pruža nikakve dublje emocije i ne nudi nikakve veće sensacije. Pogledu onog koji posmatra nenaviklim okom, ne otvara se tu nikakva dublja sadržina i polje širih vidika. No to je sve samo na prvi pogled. I upravo Stanković je otkrio svu onu intimnu, diskretnu, draž i privlačnost toga života; on je pokazao njegovo burno vrenje, njegovo snažno gibanje, njegov silan i spontan razmah, plimu toga vrtoglavog ritma.

Stanković je prodro u njegove najintimnije, najskrivenije elemente, osetio ih duboko i živo, sugestivno, neobično snažno izneo sav čudesni splet njegovih pokreta, njegovih čulnih grčeva, njegovih plamenih ljubavi, tihih i bolnih ispaštanja, mučnih pregaranja, sve ono raznoliko tkanje životnih drhtaja i treperenja, sve prelive njegovih boja i niti. Tu je raskošni život Sofkinih predaka, tu je divna i očaravajuća lepota same Sofke sa svim njenim unutrašnjim prelamanjem kad joj dođe ono »njeno«, trenuci, kad ona, svesna da se nikada ne će naći muškarac ravan njoj, želi i čezne za nečim nedokučnim, za nekom blistavom, dalekom, nedohvatnom, srećom, za plamenom, zanosnom, ljubavlju koja ne će nikada taknuti njeno srce... Tu je i čudesni gorštački temperamenat Markov i rezignacija nad prošlim, propalim, nepovratno iščezlim, životom kod Mitka i Efendi-Mite. Tu, kad nastane prva jesen i od otrgnulih, raspucanih, zrelih, zrna grožđa zamiriše teško zrak na vino, a drumove zakrče kola puna buradi slatkog pića i skoro pobranog grožđa, rode se tada ljubavi velike, prave, u koje se tone sa strepnjom i bolom i sa vedrim osmejkom. Bude tada puno sunca u raširenim očima, sunca u razigranim dušama, sunca u vedrim srcima, sunca u radosnim poljima... Zrači sve obasjano blistavim osmehom mladosti i nosi u sebi neuzdržan kliktaj besprimerno zanosne pesme života...

Ali se sve to ne svršava onako, kako čeznu mlada srca. Nad ushićenje pada sumornost. Pravo jedinke ne dolazi tu do izraza. U socialnom poretku takvog života, u verigama odnosa nemenljivih, mladi se ne isprsi ni u najodsudnijem času svoga života da kaže odlučno i svesno: »Ovo je m o j život i tu odlučuje samo moja volja!« Otuda one bolne tragedije kao u priči »U noći«.

Tu, u sakrivenim, zatvorenim, kućama odigravaju se duboke i dirljive tragedije; retko one dopiru u pojedinostima do šire javnosti. To nisu sensacije velikog grada; one se budno i surevnjivo čuvaju, a njihova težina snosi se u tišini i miru. Kao oni seljaci što dolaze da vide mrtva starešinu Marka, »ulaze u sobu, pale sveću i poljubivši ikonu na prsima i prekrštenim rukama, odlaze, kleče oko kuće i hukću, ubijeni i zgrčeni:

— Oh, bre, bato!«

Njihova je žalost duboka i silna, ali je oni ne iznose svetu. To su sve dublji, noviji, originalniji, akcenti, koje je Borisav Stanković izvadio iz tog života i kojima je obogatio našu književnost. Bez njega bi ona bila siromašnija i jednostavnija, kao i bez »Sijača« i »Pretpraznićkog večera« Alekse Šantića, »Napuštene crkve« Milana Rakića, »Notturna« g. Vladimira Nazora.

*

Stanković je sišao do najmanjih i najbednijih na stepenicama ljudskog društva. »Božji ljudi«, pored kojih prolazimo sa sažaljivim pogledom, žurbom i stegnuta srca, od čijeg života tamnog i nevoljko se pobojavamo, dali su Stankoviću priliku da iznese i te, manje poznate (u literaturi!) stvorove. Samo što se tu, kao što je tačno primetio g. Jaša M. Prodanović, pisac ne oseća ni malo ugodno i nastoji da što pre izađe iz kruga toga života. Stoga su njegovi »Božji ljudi« samo fragmenti, iseckani, kao otrgnuti, iskinuti, odlomci života. Oni se prema pravoj priči odnose onako kao sumanuti, neartikulisani, krici njihovi, prema pravom, logično vezanom govoru normalnih ljudi. To je čudna galerija tipova čije su životne tragedije, dirljive, katkad duboko bolne, date u dve-tri snažne, oštre, crte, lapidarno. U njih kao da postoji i neko šesto čulo, natprirodno, kojim intuitivno, nagonski naslućuju teške nesreće i sudbonosne događaje. Setite se samo onih noći pred balkanski rat, kada oni prolaze, lutaju po uspavanim mahalama i viču jezivo i na sav glas Turcima, kako im se približuje propast i crni dani. A ovi, nemi od strana i uzbuđenja, uvlače se u sebe u svojim zatvorenim kućama i ćutljivo slušaju te proročanske poklike:

— A, a, Turci bre! Ode sila!

Neretko, njihove tragedije ne potiču od rođenja, no nastaju tek posle jednog prestupa, posle sagrešenja, posle čina koji je zabranjen i čija težina pada nemilosno i svirepo na život onoga koji ga učini. I teško takvom! Tadašnji poredak nije za njih imao smilovanja i oni su vukli težinu učinjenog greha kroz čitav život.

Stanković je u »Božjim ljudima« izneo novu sredinu, punu nečeg nepoznato - mračnog i jezivog, punu mistike i osećanja putene, zagrobne, strasti.

*

Od »Nečiste krvi« mi imamo možda boljih romana. Po kompoziciji, stilu, harmoničnijem rasporedu, doslednije sprovedenom »problemu«. Ali jačih nemamo. I po živoj, snažnoj intensivnoj pulsaciji života, istinskog, vanredno zahvaćenog života koji je sama krv, po silini osećanja, po širokom dahu i dramatskoj jačini. Po sugestivnosti umetničkog učinka »Nečista krv« nema takmaca. To nije samo problem i istorija degenerisanja potomaka jedne bogate zadruge; ona je u isto tolikoj meri i problem ukrštavanja krvi, mešanja raznih slojeva, što sve dolazi do najvidnijeg izraza u Sofki. Kao Emil Zola u »Istoriji jedne porodice za vreme revolucije«, kao Hermann Bang u »Grofici Urni«, Borisav Stanković je prvo izložio sudbine i živote Sofkinih predaka. Time je unapred uslovio sve ono, što će neodoljivo da izbije i nađe izraza u Sofkinoj zaslepljujućoj lepoti, u njenom čudnom prelamanju i tragičnoj sudbini, kada od jedre, silne, krasne devojke postaje žena blizu granice ludila koja »po ceo dan tako provede sedeći do ognjišta u kujni, nagnuta nad njim, čeprkajući mašicom, odvajajući kupice ugašenog žara, onda po čistom i mekom pepelu povlačeći neke meke, nežne poteze...« »tako celog dana ide od kuće do kuće, provlačeći se kroz kapidžike. Izredi celu mahalu i opet se vraća kući, opet seda do ognjišta, šara po pepelu, kuva kafu i srče je polako, odmereno, oblizujući svoje izgrižene zubima i navek rumene i vlažne usne« U »Nečistoj krvi« su sintetizovane sve osobine Borisava Stankovića i ona je njegovo najzrelije delo. Ovim ne kažem, naravno, ništa novo, ali ističem baš ovu okolnost, jer većina naših pripovedača često ne dosegne u prvim svojim romanima snagu svojih priča. Tako je bilo sa Svetozarem Ćorovićem, sa Ivom Ćipikom (»Za kruhom«), sa g. Stojanom V. Živadinovićem (»Do poslednjeg daha«). A Borisav Stan-

ković je baš tu izlio svoja najsnažnija evociranja života; u »Nečistoj krvi», on je najdublje ušao u život jedne patriarhalne, zadružne, hadžijske porodice i dok je u pričama davao samo odeljke, odbleske toga života, ovde je dao punu, jedinstvenu, njegovu sliku i savršenu meru. On je uronio u podzemlje zbivanja i dao ga sa moćnom intuicijom. U »Nečistoj krvi«, Stanković nije dao samo istoriju i razvoj, uspon i propadanje Sofkine porodice; on je uhvatio i momenat interesantan sa sociološkog stanovišta, momenat kad se bogati seljaci počinju odomaćivati u varoši i svojim blagom obnavljati izbledeli sjaj gospodskih kuća, a svojom svežom, sačuvanom krvlju, zanavljati oronulo potomstvo čuvenih predaka. I izrazito ocrtane naravi i mesta dramatske jačine i zbilje života i sva ona sugestivna snaga slikanja, sve to čini da Borisav Stanković sa «Nečistom krvi« »ide medu velike pisce«, kako je rekao g. Branko Lazarević, mereći njegova dela visokim, evropskim merilom.

*

Šta je kod Stankovića bitno, šta je jezgra njegovih dela? Mladost i ljubav! Osim toga strastvena čežnja za starim dobom, čežnja kojoj je on dao poetizovani izraz u celom svom književnom stvaranju. Radi te čežnje ton je kod njega više sumoran, siv, setan; kod nega će se retko koja priča završiti srećno, na vaše zadovoljstvo »U vinogradima« gotovo postaje nerazumljiv jogunluk i preka odluka koja će pouzdano, značiti kasnije težak bol i setu, trpljenje.

»Duša ti je široka, srce crno, te teško onoj koja se u tebe zagleda. Vek ti šaren, put dalek, neznan i taman. Ako preživiš...« tako veli na jednom mestu jedna ciganka što mu »vrača u dlan«. I to je u mnogome karakteristika njegova temperamenta, njegovog nastrojenja. Jer je Borisav Stanković sjedinio u sebi poganski ljubav za zemlju i čoveka i istočnjački, balkanski sevdah. Imao je dušu široku, jer je s ljubavlju i iskrenim ushićenjem opisao dane kada je, kao mlad dečak bezbrižno skakutao po ulicama svoga Vranja, verao se po vrletima plodnih vinograda i jer je dao ličnosti što blaže i šire radost. Imao je srce crno, jer ga je tištala prošla lepota starih dana i jer nije mogao da bude običan čovek što tavori svoje dane bez roptanja. Beše mu put dalek, neznan i taman, jer je u sebi nosio teško naslede onog Istoka, one učmale, fatalističke, rase, što je pet stoleća gospodarila nad pretcima. Imao je šaren vek, jer se nije znao snaći, težinom svoje krvi, u vrtoglavoj jurnjavi novog života, lakog, bezglavog, bez velike unutrašnje ustalasanosti. I bio je Borisav Stanković originalni izdanak jedne rase, sirov talenat što elementarnom, vulkanskom, snagom izbija i stvara dela što prelaze granice naše uske sredine. I bio je veliki pesnik iako nije pisao u stihovima. Puno je lepih mesta u njegovom delu, naročito u mlađim godinama, kada je sve preliveno lirikom, kao bezbrojem bisernih kapljica: »Koliko puta, samo ona, u zoru, kad mesečina sja, gleda ga kroz svoj prozor, gde izdaleka, na konju, s paše dolazi kući i peva tiho, jasno, tužno... peva on, a ni otkuda glasa, samo mesečina sja i trepti...«

Nalazio je reči tople, prisne, duboko uzbudljive, što zadiru u dušu neodoljivošću svoje muzike i čine da ona treperi kao jasikova grana na vetru. Prekrasne su njegove priče u jednom jedinom dahu, kao raskošni, krupni, cvetovi života. »Đurđev-dan«, »Pokojnikova žena«, »Stari dani« i druge što znače mala remek-dela prave pesničke inspiracije.

I većinu svega toga, Stanković je stvorio još u prvim godinama svoga rada. Kao mladić od dvadeset i šest godina, on je već bio pisac priča »Iz starog Jevanđelja« i »Koštane«. Čim je počeo, već prvim redovima, on je stao u red naših prvih pripovedača. A počeo je sa čudnom arhajskom naklonošću i dočaravao iščezle trenutke. Jednom, zapitan u šali, od saradnika »Dela« o toj svojoj ljubavi prema starom, evo šta reče sam: »Jok, ne izmišljavam, ama odnekud pamtim. Sve sam to slušao, a jesam nešto baš i video. Još kad sam bio sasvim mali, kad mi je najslađe bilo da sedim materi u krilu, slušao sam razgovore koje su preda mnom, kao detetom koje »ništa ne razume« — vodile komšike i rodake moje matere s njom, pri kafi. Zbilja, nisam onda ništa razumevao, ali sam nekako pamtio, i najsitnije sitnice. A i video sam štošta. Vodila me mati, još kao dete, ne »muško«, i u amam, i inače svuda sa sobom na porodične sedeljke, slave, svadbe. Otac mi rano umro, pa smo bili sami, i sve jedno drugom do ušiju. I tu bih sve uz mater, uza starije, ne s decom. Slušam njine razgovore, priče, a oni me i ne teraju, jer, vele, »ne razume«. A i omatoreo sam pre druge dece. Posle sam još i sretao mnoge od onih starih, već sasvim stare, i oživljavao ih, podmladivao, po pričama o njima, koje su mi, mesto da ih zaboravljam, postajale sve jasnije i sa sve više sitnica, detalja. Tako je to, eto nekako...«

*

Posle jedne, uistinu vrlo plodne i vredne generacije u srpskoj pripovetci, kojoj su najmarkantniji predstavnici Janko Veselinović, Laza Lazarević, Svetolik Ranković, Milovan Glišić i Stevan Sremac, došla je jedna generacija koja je značila još veći uspon i domet u širini i snazi zahvatanja istinskog života. Ćipiko, Svetozar Ćorović, Petar Kočić, bili su uz Stankovića najvidniji njeni zastupnici. Stanković je prvi među njima po talentu i snazi. Ta generacija je srpskoj književnosti dala dragocenih priloga i ona je podigla pripovetku na visok stepen, na kome se i danas održala i još razgranala. Ipak Stanković nije odmah prodro. Počeo je, kao i toliki drugi, sa stihovima u »Brankovu Kolu«. Kada je poslao svoju prvu krasnu, priču »Đurđev-dan« ona je čamila u ladici urednikovog stola. Takva priča!.. Najzad se našao urednik »Iskre« g. Andra Gavrilović da ustupi mesta i snažnim rečenicama mladog početnika. Bilo je potrebno da se 1899. god. pojavi zbirka pripovedaka »Iz starog Jevanđelja«, jednog do tada malo poznatog i zapaženog pisca, pa da, posle povoljnih i gotovo oduševljenih ocena g. Milana Grola u »Zvezdi«, Pavla Marinkovića u »Iskri« i Uroša Petrovića u »Brankovu Kolu«, ime mladog Stankovića postane odjednom čuveno i on proglašen za nesumnjivi talenat. Posle je došla »Koštana« (1901.) i Skerlićeva poetska, zanesena, ocena o njoj. Stankovića su tada počeli tražiti, zvati, i kao nekad Jakova Ignjatovića, goniti na rad, da se taj silni, uzvitlani talenat izrazi u moćnom razmahu i u tvoračkoj dinamici — Stanković se rodio god. 1876. u travnju, marta meseca u kući oniskoj i trošnoj. Osnovnu školu i gimnaziju učio je u Vranju. U osmom razredu pređe u Niš i tu svrši osmi razred i maturu. Tu je mnogo na njega uticao pok. Milivoj Bašić, vatreni izučavatelj i poštovalac starine, autor poznatih prevoda »Iz stare srpske književnosti«. Taj mu je uticaj bio blagotvoran naročito u prvim danima, kada je god. 1897. došao u Beograd, na univerzitetske studije, gde i završava pravni fakultet. U Beogradu, Stanković je došao u sredinu, literarno vrlo živu, pokretnu, punu im-

pulsa i dao se odmah na rad. U tim godinama pisao je vrlo mnogo, najviše, i tada je dao najveći deo svojih radova. Posle zbirke »Iz starog Jevanđelja« i »Koštane«, Matica Srpska izdaje mu »Božje ljude« (1902.) i iste, 1902. god. i Srpska Književna Zadruga zbirku »Stari dani«. Po svršenom fakultetu Bora je proveo jednu godinu u Parizu, na studijama.

Vrativši se, 1903. u Beograd stupi u redakciju »Dela«. Januara bude postavljen za činovnika Ministarstva Finansija. U svojoj činovničkoj karijeri, Stanković je bio kontrolor Ministarstva Finansija, referent Ministarstva Prosvete, pa inspektor umetničkog Odelenja i šef statistike. U martu ove godine bio je penzionisan. Posle »Tašane« koju je završio ove godine i koja je davana sa uspehom u beogradskom Narodnom Pozorištu, mislio je još da završi dva romana: »Gazda Mladena«, istoriju jednog mladog vranjanskog nadžije, i »Pevce« roman svoga oca koga je znao samo po čuvenju. Sem toga, počeo je još i da izvodi dramsku transformaciju »Nečiste krvi», ali ga je smrt sprečila u tome.

I u godinama, kada na Zapadu, u velikim i razvijenim književnostima, pisci dolaze do svoga najzrelijeg izraza, zahvataju najšire iz života, puni iskustva životnih, puni savladanih moći izraza, kada prodiru u vaseljensko, kosmičko, u čoveku i nalaze najveća rešenja, najveće i najdivnije harmonije životne, kao što su našli Goethe i Hugo; u godinama kada se opet počeo aktivnije baviti književnošću i spremati se na nova stvaranja, umro je Bora Stanković »jedan od najjačih talenata koji su ikada bili u srpskoj književnosti« po poznatom sudu Skerlićevom.

Umro je u tihoj Vršačkoj ulici, posle sedmodnevne agonije, polako, begovski, u snu. U tišini koja podseća na mirne vinograde njegova Vranja, u kući po kojoj se razastirala vinova loza, nadomak Dunava što besprekidno valja svoje mutne vale u ove blage, sumorne, jesenske dane, zaklopio je svoje prodirne i tugom zamagljene oči, Bora Stanković.

Boško Novaković

SILVESTARSKA

U maglama je sivim umrla
stara godina
i grešna njena glava klonula,
puna pepela
u crni teški sanduk olovni
noćne tame. —
I umrli su njeni bolovi,
njene rane.

Nad njenim odrom noćas gradske svetiljke
ko dobre žene
tužno gledaju
i žuto gore mali prozori;
nad njenim odrom krvav mesec gori,
mrtve ceste
u kopreni šute
i prozori svi plamte, bacaju
žute trokute.

Nad njenim odrom sve je mrtvo, žalosno
i sve su grane tužno spuštene
i samo oni koji žive
radosno
pesme pevaju
i puni želja toplo tepaju
reči nada.

Nad njenim odrom siva magla pada,
svaki predmet
u nejasno tone,
a klaviri fox i charls zvone:
radost grada.

U maglama je sivim umrla
stara godina.
Sada tuga
živih u grob pada.
U srcu peva Nova Godina:
nova nada.

Vladimir Marinko

BOŽIĆNA VJEŠTICA

U nekoj zapuštenoj kućici, koja se nalazila sred šume nedaleko samostana Sv. Ćirila, življaše lugareva žena. Ona imadijaše mnogo djece i bijaše tako siromašna, da im nije mogla nesamo kupiti jednostavnih igračaka, nego ih jedva mogaše hraniti. Uostalom ova lugareva žena bi bila morala imati mnogo novaca, da kupi igračaka, jer imadijaše šest kćeri i šest sinova. Kako je bila siromašna, nije mogla ni da ih odijeva, a milosrdne sestre spomenutoga samostana darivahu joj svoja stara i nova odijela, da ih prekroji za svoje mališe. Oko ove zapuštene kućice skakaše svagdan ovo dvanaestero djece. Ova se lugareva žena zvaše Kata; bijaše veoma žalosna, osobito prigodom božićnih blagdana, kad običavaše postaviti sred sobe jelu, koju bi njezin suprug obično posjekao u bližnjoj šumi za božićne blagdane, a na njoj ne bi bila zapaljena niti jedna voštanica, koja bi rasvijetlila njezine grane, na kojima visaše po koja jabuka i po koji orah.

Zimi jednog veoma hladnog jutra Kata ode u šumu da traži drva. Snijeg pucketaše ispod njezinih nogu. Zečići skakahu, kao da su htjeli iskopati jednu rupu i u nju se zavući, da se igraju s dječacima.

Oni bijahu veoma gladni. Lugareva žena im uvijek dobacivaše voća. I njezina dječica bijahu gladna, a povrće, koje se nalazilo u njezinom vrtu, ne dostajaše, da ih prehrani.

Lugareva žena zaustavi se nedaleko golog i crnog hrasta, kome grane veoma škripahu radi jakog vjetra.

Ljeti ova stabla bacahu ugodnu sjenu pred kućicom, a ptičice pjevahu skačući po granama. Kate ih radi toga veoma ljubljaše, a kadgod bi njezin suprug htio da posiječe grane, ona ga moljaše, da ih poštedi. Ona je čula toga jutra ta dva stabla, kako se razgovaraju: »Kad bi Kate znala, da ćemo na božićnu noć bacati žir i zlatno lišće, ako nas tri puta udari po deblu. Kad bi lugareva žena znala, da božićna vještica stanuje ovdje blizu u jednoj pećini punoj igračaka. Ja bih htjela, da joj to vjetar kaže. Ona je tako siromašna i tako dobra, da nam je spasila život više puta«. Lugareva žena vrati se sutradan u šumu i opet čuj razgovor stabala: »Kad bi Kate znala, da se pećina vještice nalazi na ulazu doline Sv. Nabora, gdje se dvije topole kao lan izdižu pred crnom pećinom. I kad bi znala, da se može slobodno ući, ako tri puta udari po toj pećini.

Kate ne reče o tom ništa ni svojemu mužu ni djeci, već ode da traži pećinu vještice. Pred pećinom se izdizahu dvije topole kao laneno sukno. Kate udari tri puta, a hrid se rastvori. Ona uđe, ali brzo naiđe na mrežu od paučine, koja sprečavaše prolaz. Zamisli se čas; zatim štapom htjede raskinuti paučinu, ali se paučina zaplete oko štapa ostavljajući netaknut zastor od tkanine. Kate zatim uzme plašt u ruke i pomisli, da je bolje zaustaviti se negoli uzrujati vješticu. Ostavi dakle svoj štap sred paučine i vrati se k svojoj kući, da posiječe drvo blizu onih osamljenih stabala. Odmah čuj hrast, koji govoraše bukvi: »Znaš li, da treba proći kroz tri velika zastora, da čovjek dođe do božićne vještice? Prvi je zastor svilen, drugi srebren, a treći zlatan. Da ih se može otvoriti, treba na svaki od njih izliti tri kapi vode, koja je iscurila iz čaške jednog cvijeta«. Žena lugareva reče: »Kako ću naći tri kapi rose u čaški cvijeta, kad je čitava šuma pokrita snijegom?« Najednom opazi ispod hrasta zečiće, koji veselo skakutahu. Približi se i opazi nekoliko orošenih cvjetića. Kate ushićeno reče: »Sigurno dobra stabla na taj način hoće da mi učine uslugu«.

Zorom ona ode prema pećini s tri cvjetića u ruci i zaustavi se pred zastorom satkanim od svile. Lugareva žena udari čaškom cvijeta kao kakvim batićem. Kaplje iscuriše, i zastor se podigne. Na isti način joj uspije podići zastor od srebra i zlata, i ona se nađe pred licem vještice. Vještica sjeđaše na prijestolju od pjene, opkoljena zelenim palmama. Takne Katu začaranom šipkom i reče smiješeći se:

— »Što želite?«

Kako lugareva žena nije nikad vidjela vračarice, smete se, ali malo zatim zakašljavši zatepa:

— »Božićna vještice, ja imam dvanaestero djece i siromašna sam kao Job. Ne mogu ih prehraniti i nemam novaca, da im kupim igračaka. Kaže se, da ste Vi dobra vještica«.

»Nisu te prevarili. Ali tko ti je pokazao moje prebivalište?

— »Rekoše mi stabla, koja se nalaze ispred moje kuće, a vjetar mi je donio njihove riječi«.

»Vjetar je veoma nerazborit« — odgovori vještica. Kad bi sve majke znale, gdje ja stanujem, ja ne bih imala mira ni po danu ni po noći, a inače imam mnogo posla preko godine, dok pripravim božićne darove. »Budući da sam dobra vještica, pokazat ću ti svoju palaču«.

Lugareva žena pođe s njom u veliku dvoranu, gdje patuljci izrađivahu, sastavljahu, bojadisahu konjiće, ovnove i pse od drva; oni bijahu radnici vještičini. Čitav onaj narod patuljaka dotrča. Vrvjeli su po čitavoj dvorani amo tamo kao mravi tako, da Kate nije znala, gdje da stupi nogom. Oni joj se uspinjahu po cijelom odijelu, prsima i ramenima.

Vračarica jednom kretnjom učini red i reče ženi:

— »Izaberi i odnesi, što hoćeš!«

Što da uzme? uzimaše ne izbirajući, i učini toliko smotaka, da joj je vještica savjetovala, da se vrati sutra sa svojim sinom Ivanom.

Sutra jutrom ona se povrati sa svojim sinom, i donesoše košaru i vreću. Dobra vještica im darova mnogo igračaka i slatkiša, zatim napuni košaru s odijelima za dvanaestero djece i pridoda jedan pršut i jednu staklenku za lugara, i k tome još malo slatkiša za psa Boby. Pošto su joj Kate i Ivan srdačno zahvalili, vještica uzme za ruku maloga i reče mu: »Ja držim, da su svi dječaci i djevojčice brbljavci, i zato ti preporučam, da nikome ne odaš ovu tajnu. Ako ti ma bilo kome pokažeš moj stan, koji ne smije biti nikome poznat nego tvojoj majci, tvoje igračke će se pretvoriti u oganj od snijega, a to će se opet sve rastopiti u vodu. Poslušaj ovo i sjeti se ovih riječi za tvoje dobro«.

Kate dođe kući, sakrije vreće u kopanjici, a po noći, dok svi spavahu, ona se digne i izađe.

Mjesec rasvijetljavaše snijeg i tamnu šumu.

Bijaše badnja noć. Ode do hrasta i udari tri puta po deblu. Jeka ponovi udarce za potpune tišine. Odjednom pade uz veliki šum mnoštvo žira kao kiša zvijezda u njen drveni pladanj. Udari zatim po deblu bukve, a sjajno lišće pokrije žir u drvenom pladnju.

Lugareva žena sa suznim očima reče:

— Dobra stabla, ja sam siromašna žena i nemam što da vam darujem, ali kad nastupi ljetna vrućina, donijet ću posude pune vode, koja teče iz obližnjeg potoka«.

— »Kate, mi ti činimo rado usluge, jer si nam ti više puta spasila život. Neka ti naši plodovi od zlata budu od koristi za tvoju djecu, no slušaj i pamti dobro:

»Ne smiješ ništa prodati, osim da kupiš hrane i odijela za djecu, a nikako da udovoljavaš proždrljivosti i oholosti. Novci bi se odmah pretvorili u snijeg, a zatim bi se rastopili u vodu«.

To rekavši, stabla umuknuše. Žena odmah otide, da sakrije žir u košaru, ali žir se svjetluca kroz vrbove šibe. Tada ga ona sakrije u sanduk, zatvori dobro poklopac i povrh toga postavi kitice. Legne u veliku postelju, u kojoj njezin muž hrkaše. U cik zore Kate reče mužu:

— »Hajde u šumu, posijeci jednu veliku jelu i donesi je kući, da je mogu ukrasiti mahovinom i orasima, jer je Božić«.

I još mu reče:

»Vraćajući se donesi dva velika zeca, da ih skuhnam za večeru.

Zatim pošalje djecu u šumu, da sakupe suhoga granja.

Kad je ostala sama, zatvori vrata, zapali staru peć i isprazni vreće na zemlju.

Koliko trubalja, bubnjića, zviždalica, mačeva, psića, lutaka, koje same pjevahu, lakrdijaša, koji micahu nogama, i ljudi, i slatkoga hljeba. Prije nego je potpunoma ukrasila jelu, nahrani psa Boby slatkišem, koji je bila dala vještica za toga psa. Postavi zatim po granama žice od srebra, radi čega se svijetljaše jela. Uzme napokon u košari lijep žir i zlatno lišće, i stade ga vješati blizu svjećica.

Stablo se sjajilo.

— Tak,..., Tak... lupne netko po vratima.

»Tko je tamo?« — zapita Kate.

Ivan, braća i sestre.

»Ne ulazite, dok ne dođe otac!«

— Tak... Tak... »Veoma nam je zima, odgovoriše...

— »Dobro, ajte tražite zelenoga granja, koje će pucketati u peći.«

Nakon malo vremena opet se čuje:

— Tak... Tak...

Kate zapali zadnju svjećicu.

— »Tko je tamo?«

— »Tvoji sinovi, koji nose granje«.

Tak, Tak..., nečija jaka ruka udari na vrata i netko jakim glasom reče:

— »E, pa dobro, ženo, otvori napokon, evo nosim zečeve«.

Vrata se širom otvoriše, a otac s dvanaestero djećice ostade zapanjen sred tamne noći.

Nikad ne bijahu vidjeli nešto slično. Dječaci i djevojčice pograbiše igračke, vičući, kričeći, udarajući u bubnjeve i žviždeći. Pas Boby skakaše po kući veselo oko jele: gotovo je prevrne.

Lugar pogladi svoj pršut i staklenku. Samo Kate ne imadijaše darova, ali njoj bijaše jedina radost, kad je mogla drugoga da usreći. Obuče dječicu u novo odijelo i pripravi objed.

Pošto se suprug malo odmorio, reče:

»Draga suprugo, ja bih htio znati, otkud tebi sve ove lijepe stvari?«

»To je tajna, koju ti ne mogu povjeriti, jer sam se zaklela, da je ne ću nikome odati.

Budući da je po nekim izrazima mogao zaključiti, da Ivan nešto znade o tome, i jer mu supruga nije htjela ništa kazati, uzme za ruku Ivana, povede ga izvan kuće i zapita ga: Sinko, otkud majci sve one lijepe stvari?

Ivan se počeše za uho:

— Ja ne znam ništa o tome, oče!

— »Ako što o tome znadeš, reci brzo, jer ću te iskuhati!«

Lugar tako okretaše očima i škripaše zubima, da se sin preplašio i napokon progovori: Sve je one stvari majci darovala božićna vještica, koja stanuje blizu crne hridi, a iza bijelih jela.

Lugar zapljeska rukama od zadovoljstva i uđe u kuću, da nastavi jesti pršut, misleći, da će još moći dobiti od vještice, znajući, gdje stanuje. Malo zatim digne jedan žir, koji bijaše pao na zemlju i reče suprugi:

»Meni se čini, da je ovo pravo zlato, jer mnogo teži. Je li ti i ovo vještica darovala?«

Kate na to ništa ne odgovori. Tada lugar uzme svoj nož i rasiječe žir; on se svijetljaše iznutra kao izvana. Brzo ga metne u džep i ode, a da nije nikome ništa kazao, u obližnji grad Obernaj, da ga proda nekom Židovu. Koja sreća za lugara! Metne novac u džep, zakopča se i izađe na ulicu, da štogod kupi. Stisnuo je novac u rukama, kao kokoš jaje ispod sebe. Pjevanje i zvuci citre prodirahu iz jedne gostione. Uđe, sjede i dobro se pogosti; popije dvije staklenke dobroga vina, a da pokaže da može platiti unatoč svoje spoljašnosti, baci nekoliko para na stol.

Kako vino bijaše jako, opije se i zaspi na stolu. Koliko je sati spavao? Ne zna se. Bijaše već večer, kad ga je krčmar probudio, moleći ga, da plati.

Naš čovjek izvadi iz džepa svoje zlatne pare. Čim ih je postavio na ruku gostioničarevu, pretvore se u snijeg, a ovaj se rastopi u vodu. Gostioničar se rasrdi, i uhvativši lugara za ovratnik, vikaše: Lupežu! Varalico! — — — i povede ga u tamnicu.

Međutim se kod kuće dječaci još uvijek veseljahu i igrahu s igračkama; ali jadan bijaše Ivan. Njega bijaše stigla kazna, koju mu je vještica navijestila. Njegove igračke bijahu propale u potočić studene vode.

Smrači se, ali otac ne dođe kući. Prođe i noć, a otac se još ne bijaše vratio. Jutrom rano Kate otide sa svojim sinom Ivanom, da traži svoga muža, na kojega je cijelu noć mislila.

Iđahu po stopama lugarevim, koje se u snijegu bijahu utisnule, sve do grada Obernaj. A dalje? Što da radimo? Koga da pitamo? Bijaše veoma studeno; čuvši pjevanje uđu u prvu gostionu. Dok su oni pili juhu, dođe do bližnjeg stola vlasnik gostione i ispriča nekom gostu slučaj o prevari lugarevoj.

Tako Kate dozna, da se njezin muž nalazi u tamnici.

— »Ja ga moram svakako osloboditi! Ali kako? A gdje se nalaze tamnice?«

Bijaše je sram propitati se; izađe... Na ulici neki neki prolaznik pokaže ulicu, koja vodi do tamnice. Došavši napokon tamo, zakuca na glavna vrata.

Velik i bradat čovjek joj otvori.

»Što želite?«

»Ja tražim svojega supruga, koji je u tamnici. On je lugar; ima široke ruke i nove cipele«.

Čovjek se nasmiješi.

»Vi mislite, da se tako lako puštaju ljudi iz tamnice? Vaš suprug će biti sutra dobro izleman, ako ne plati dvostruko gostioničaru, nego li mu je dužan«.

To rekavši, zatvori naglo vrata. Kate se brzo povrati kući, ali kako se je sramila govoriti s dobrim stablima, ode noću k vještici. Kleknuvši pred božićnom vješticom i plačući, sve joj ispripovijedi.

Vještica se u prvi mah razljuti, ali kasnije se umiri i pruži lugarevoj ženi torbicu, punu novaca, govoreći:

»Hajde oslobodi ga, i ako ne zaslužuje!«

Već je svitalo, kad je žena došla do tamnice, a ključar još hrkaše.

Na koncu ču okretanje ključa, i vrata se otvore.

»Evo novac!«, — reče Kate, — »pustite moga supruga!«

Čuvar je začuđeno gledaše, uzme torbicu, otvori; bijaše točno.

Pozove lugara i pusti ga na slobodu.

Kako se izljubiše!

Izađoše brzo iz grada, jer im se činjaše, da svatko za njima govoraše: Ovaj izlazi iz tamnice.

Sram ga je bilo od svojih sinova, pred kojima nije mogao zatajiti ovaj slučaj.

Sada, budući da je Kate imala novaca, kupila je sanduk sapuna, stvar do onda nepoznata u njihovoj siromašnoj kućici.

Sada svakog jutra mačka Nenita gleda znatiželjno svoje gospodare, koji se polagano umivaju, kao i ona.

Dječaci, kako su dobro obučeni, idu u školu, a majka je veoma zadovoljna. Svakog jutra ona ih gleda s prozora, kako odlaze u školu, s knjigama ispod ruke. U kratko vrijeme naučiše čitati, pisati i računati. Ivanu, koji bijaše prvi u razredu, vještica povrati igračke, koje propadoše u studeni potočić.

Preveo s talijanskoga Lav Pavičić

BOL MLADOSTI

Volim tako sanjalački
mirno po crvenoj da ležim travi
i u suzne gledam daljine;
da šapat žutih slušam listova,
da sabratski gledam likove mrtvačke njine
i da im tihim šapućem glasom
o bolu, o teškom bolu svom.

Osećam ovu jesen tihu
u duši svojoj ćuteći
i bledo smešim se na sunce
poslednje u granju što još drhturi,
i poliva mi zenice umorne
što besciljno blude u jesen
i listove mrtve.

Crne tice jutros su letele
u jatu s graktanjem nada mnom
ka stazama pokislim u šumi.
Zanjiho se nemir nad snom
tiho, ko ruka bleda, dirnuvši dušu mi.

Zaboli bol me nenadno
i osmeh mi isčezne naglo
sa bledih usana i zenica.

Zacvili vetar jesenski
mladosti moje bol
u granama crnim i golim...

Oj, kako teško bol me umara!

Veselin Breznanac

USPOMENA

Ja pamtim večer zvezdanu i vedru,
Kad beli veo kristalne plejade,
Što mirisaše po ruži i kedru
Obavi zemlju poput balustrade.

I kao plačni zvuci violina
Zadrhta nebo, sudbina i vreme,
A s moga srca crne dijademe
Pukoše poput mekih serpentina.

A kad mu crne popucaše grivne,
Navreše strasti lepote i čari,
Ushićenja sreće i ljubavi divne
Ko da iz groba vaskrsnuše stvari.

U mojoj duši najtajnije niti
Zatreptaše gestom tajnih pantomima,
A dani sreće u prošlosti skriti,
Niknuše u svest ko bujice plima.

Setih se divnih palača i dvora,
Srebrenih vrela i čarobnih bašta,
Kliktaja sreće, zanosa i mašta,
Svežine mladih proljeća i zora.

Ta divna blaga koja su mi data,
I ono što mi cvetna sudba sprema,
Ja ne bi dao za sva zemna zlata
Jer moje sreće valjda niko nema.

Ta večer beše zvezdana i vedra
I puna tuge plačnih violina
I puna draži čarobnih milina
Što leče dušu, osvežuju nedra.

Kad drhnu nebo, sudbina i vreme,
A s moga srca crne dijademe,
Odletješe poput lakih serpentina
Kroz opojni miris ruža i jasmina,

I vale dima livanskoga kedra.

Danilo P. Milanović

MIŠKA

I.

Na prvom mekanom snijegu, u velikoj šumi, bilo je mnogo različnih tragova. Ali između tih tragova istakao se jedan — velik i dubok — trag snažne medjedove šape. Bio je nešto nalik na trag od noge krupnoga čovjeka; ali u tome ne može da pogriješi iskusan lovac.

Stari, riđoglavi šumar Gavrila, koji se rodio i uzrastao u toj šumi, također nije mogao da se prevari.

— O-ho! — pomisli, — evo, tko ovdje stanuje!

Oprezno, polagano pošao je duž medvjedova traga, pozorno gledajući u šumsku guštaru.

— Traži si brlog, hoće da tamo prespava zimu.

Gavrila je vidio po tragu, da je medjed osobito pazio na svaku jamu, na svako sklonište. Bilo je doba, da si potraži zimski stan. Medvjed je pretežak, da hoda po debelom snijegu — a glavno je, da zimi gotovo ništa nema za jesti: ni jagoda, niti oraha ili kakvog korjenja; teško se dočepati i mrava, koji, duboko zakopani, u snijegu mirno borave u svojim čudnovatim gradovima. Zato i medvjed nastoji da legne u brlog, čim padne snijeg, tamo spava do proljeća. I kroz čitavu zimu, — a ta traje u Rusiji po pet i više mjeseci — ništa ne jede; samo spava.

Gavrila se nije prevario. Zbilja si je ovaj dio šume baš bila izabrala jedna medvjedica za zimovalište. Morala se požuriti s uređenjem svoga zimskog stana, jer su joj se doskora morali roditi mali medvjedići.

Ona se zaustavi kod jednog velikog srušenog bora. Pod izvađenim njegovim korjenjem bila se napravila čitava jama, nalik na kakav podrum. Ovo joj se mjesto jako svidjelo. Ona je već bila nakanila, da se smjesta lati posla, kad začuje lagano šuštanje u gustoj šumi. Ona stane njuškati u vazduhu: nema sumnje, da je tu čovjek. Zvijeri izdaleka mirišu čovjeka, te ih taj miris jako plaši. Medvjedica se sakrije za srušeni bor, i načulivši uši, počne da čeka. Šuštanje sve bliže i bliže dolazi... I eto,

iza grmlja i drveta pojavi se najednom Gavrila. U rukama je držao pušku. Malene su njegove oči još uvijek plašljivo promatrale šumsku guštaru.

Medvjedica zafrče i pobjegne.

— Lijep komad! — usklikne Gavrila, zaustavljajući se. — Moram pričekati, dok legne...

I on okrene natrag.

Medvjedica je čula, da je on otišao, ali se nije ipak usudila da se vrati na odabrano mjesto: medvjed se nikad ne vraća onamo, gdje su ga uplašili. Ta nije bilo ni smisla, da se onamo vraća. Našla si je brlog mnogo bolji. Na obali jedne malene šumske rječice bila je velika rupa, izdubljena od proljetnih voda. Stara jela, koja je pala na nju, odozgo je sakrivala rupu, a unaokolo je bujno raslo malinovo grmlje.

Medvjedica se smjesta latila posla za svoj zimski stan. Uvukla se u rupu, valjano ju je očistila, donijela je onamo mekanih grana, mahovine, te je na večer legla. Dobro je njoj bilo ovdje — a bit će, mislila je, još bolje, kada se rode mališani...

Gavrila je nakon tri dana iznova pošao u šumu te se oprezno uputio medvjedim tragom, koji je već bio donekle pokriven pahuljastim snijegom. Evo tog mjesta, gdje je opazio medvjedicu... evo, opet njezinih tragova, kako je od njega pobjegla. Sve laganije i opreznije išao je Gavrila, često se zaustavljajući, osluškujući i pomno gledajući unaokolo. Čim je opazio staru jelu, gdje je ležala srušena, kod gustog malinova grmlja, odmah pomisli, da bi bolje mjesto za brlog teško bilo i naći. On je malo postajao još uvijek prisluškujući, onda je oprezno obišao jelu, u krugu od jedne vrste; onda je načinio još drugi krug, manji od prvoga. Medvjedova traga se nije vidjelo nigdje. Dakle, ona je tu, pod jelom...

A medvjedica ništa nije naslućivala. Ta nije imala vremena za naslućivanja: njoj su se upravo rodila djeca. Bilo ih je troje. Svi su bili slika i prilika svoje majke: crni, s bijelim kravatama na vratu. Veliki su bili poput šteneta i slijepi. Majka ih obliže te počne da hrani mlijekom.

Podveče se diže jak vjetar te zapušio brlog debelim snijegom. Medvjedica si ostavi samo jedan malen prozorčić — za disanje. U brlogu je postalo još toplije i ugodnije.

II.

Prošlo je nekoliko tjedana. Snijega je u šumi bilo toliko, da je čak i dugonogima losovima teško bilo hodati. Kao debeo plašt visio je na granama snijeg, nagibajući ih gotovo do same zemlje. Bila je jaka zima... Mali medvjedići već su bili progledali, te su, najevši se do sita, pokušavali da se igraju medu sobom, i ako su bili jako nezgrapni i teški. Majka ih je, drijemajući, s tihom radošću promatrala.

Ali najednom se začu u šumi oprezno, jedva čujno šuštanje. Srce medvjedičino bojažljivo zakuca. Ona se primakne k prozorčiću, načuli uši i onjuška vazduh: jest, to su došli ljudi. Ali možda će oni mimo proći, i ne opazivši brloga?... Ona je zabrinuto šutjela.

I najednom, već sasvim tik brloga, začulo se lako škripanje snijega pod skijama. Medvjedica opet oprezno zaviri na prozorčić. Ravnim pravcem prema brlogu išao je jedan bradati mužik, onaj isti, kojega je već ona vidjela prije. U Gavrilovoj ruci bio je velik kolac, a za pasom mu je bila sjekira; drugoga oružja prema lovačkim pravilima nije smio u ovom slučaju da ima.

Medvjedica obamre od strave.

Gavrila se ogleda na sve strane, dođe k samome brlogu, te prekriživši se turi kolac u prozorčić. Medvjedica lako zareži. Gavrila je još jače bocne svojim kolcem. Medvjedica zaurla od bola i straha za svoje mališane, koji su se, držćući, šćućurili u kut brloga.

— Na, izlazi! — vikao je Gavrila, sav bijel poput snijega, od straha i uzbuđenja. — Izlazi već jednom!

Medvjedica s jarošću pograbi zubima kolac i prelomi ga.

— Valjda ima djecu... — pomisli Gavrila. — Zato i ne će da izađe.

On sruši svojom sjekirom jedan mali bor, brzo ga očisti od grana i opet dođe k brlogu.

— Pa ustaj, kažem ti! — držćućim glasom ponavljao je on, turajući štap u brlog. — No, šta oklijevaš?

— Medvjedica sa strašnom rikom skoči iz brloga, i dižući oblak snježne prašine, baci se na Gavrilu. On zakorača natrag, ali se spotakne i padne u dubok snijeg. Medvjedica navali na njega, no u taj se čas negdje blizu u šumi začu strašno deranje. Medvjedica frčući napusti Gavrilu i digne se na stražnje noge. Svuda među drvećem micali su se ljudi, vičući iz svega grla i bacajući na medvjedicu granje. U nadi, da će moći svu tu čeljad povesti za sobom i tim spasti svoje mališane, medvjedica se dade u bijeg, trčeći po snijegu velikim skokovima na onu stranu, gdje se nije ništa čulo. No čim je učinila nekoliko skokova, njezino oštro čutilo obavijesti je, da ljudi ima i ovdje. Oni su se sakrili negdje u grmlju: Bili su nevidljivi, mučaljivi i zato još strašniji.

— Dakle, zaokružili su me odasvud, — u strahu pomisli medvjedica i srce je zaboli od zlobe prema ovim užasnim stvorovima i od bojazni za svoju dojenčad. Ta njeni su mili, bespomoćni mališani ostali tamo, u brlogu, a ona ne može ni da ih spase.

Najednom iza malene ali guste jele nešto zagrmi, zablista. Tane zazvižda zrakom i udari u drveće nad njezinom glavom. I opet blistanje, opet pucanj. Medvjedica zaurla, baci se u onu stranu, ali tek što je pao treći hitac, tane je pogodi u vrat. Ona užasno zarikne, ali nastavi svoj put. Krv je crveno obojadisala njezin trag. Opet hitac. Tane joj se zarije u stražnju nogu. Sva okrvavljena medvjedica je polako išla naprijed, nastojeći da lovce što dalje odvede od brloga. I još hitac, i još jedna teška rana. Medvjedica najednom osjeti, da ne će ostati živa. Sva njezina duša — slobodna duša šumske zvijeri — bila je sada ispunjena jednom jedinom mišlju — brigom za njene mališane i jakom željom, da ih bar još jednom vidi. Ona se okrene i povuče natrag prema brlogu. Novo tane pogodi je pod lopaticu. Ona sjedne u snijeg, i gledajući mutnim očima svoj brlog i tiho stenjući, počne da se njiše s jedne strane na drugu. Iz njenoga otvorenog ždrijela padala je teška, okrvavljena slina. Sav snijeg unaokolo bio je poprskan krvlju.

Iz guštare je izašao lovac, visoki, lijepi čovjek s garavim licem i sijedim brkovima. Bio je u sivoj kratkoj bundi i šubari od puhova krzna. On je došao do ranjene zvijeri; vidio je, da ona već umire. Medvjedica ga pogleda mutnim, crvenim očima, i zaurla; bila je u tome divljem urlanju sva njezina muka, zloba i tuga za djecom, koja sad moraju da umru od gladi. Lovac digne svoju kratku, tešku pušku. Odjekne hitac — i medvje-

dica razbijene glave padne s njuškom u snijeg. Bila je gotova.

Lovci, izašavši iza drveća i grmlja, sakupili su se kod medvjedice. Hvalili su njezino krzno, sjećali su se svojih utisaka za vrijeme lova. Svi su bili živahni i veseli.

— Amo! Idite svi amo! — začulo se uzbuđeno vikanje Gavrila.

Sve pojuri k njemu.

— Valjda tu ima medvjedića, — kazao je Gavrila, sav blijed od doživljenoga straha i uzbuđenja. — Čekajte malo, ja ću dolje...

On je sjekirom proširio ulaz u brlog i spustio se tamo. Uplašeni medvjedići zafrču i još se više šćućure u svojem tamnom kutu.

— E, pa tu ih je troje! — začu se iz jame gluhi Gavrilin glas.

Još jedan časak, i Gavrila je već izlazio iz brloga, držeći u svojoj bundi troje malih medvjedića, ugojenih, čistih, sa smiješnim majušnim očicama, nalik na okrugla crna dugmeta.

Lovci su, veselo brbljajući i smijući se, ispili rakije i malo založili. Onda medvjedica bude metnuta na saonice, medvjedići posebno, s lovcima — i sva se lovačka družina odveze. Za njima su se počeli da razilaze i »vikači« — seljaci iz obližnjih sela. Bili su vrlo zadovoljni: za jedno jutro zaslužiše svaki pola rublja. Ali više od sviju bijaše zadovoljan Gavrila, kojem su gospoda dala za medvjedicu čitavih četrdeset rubalja. Bio je siromah, a imao je mnogo djece. Za ovaj novac htio je da kupi za njih jednu kravu.

Svi su otišli. U šumi je bilo opet tiho. Samo je duboki snijeg, sav izrovan i okrvavljen, pripovijedao sivomu tužnom nebu o tome, što se tek sada dogodilo ovdje, u mirnoj šumi...

III.

Dvojicu medvjedića gospoda odvezoše sa sobom u grad, a jednoga si je uzeo visoki čovjek sa sijedim brkovima. Zvao se Petar Petrović, a živio je blizu šume, za rijekom Okšom, na svojem posjedu Lipki.

Djeca Petra Petrovića — bilo ih je troje, Griša, Tanja i Katja — jako su se obradovala medvjediću, te su vrištala od veselja. Ali njegova žena, Marja Ivanovna, debeljkasta žena, s mekanim, blagim licem, namrgodi se. — Bilo joj je žao lijepe, crne medvjedice i njezinog sirotana — medvjedića.

A medvjedić, debeo, s velikom glavom, puzao je skliskim podom, tražeći majku, te je žalosno cvilio debelim, grubim glasom. Pokušali su da ga nahrane mlijekom, ali on nije još znao lokati. Marja Ivanovna morala je da ga hrani iz boce sa gumenom dudom. Pojevši mlijeko i ugrijavši se na krilu Marje Ivanovne, medvjedić se osjeti mnogo bolje. Izražavajući svoje potpuno zadovoljstvo zamumlja onako, kako to znadu samo medvjedići: tr-tr-tr; i to brzo-brzo...

Marji Ivanovni još više je bilo žao jadnoga mališana, koji je tako brzo osjetio dobrotu i milovanje.

Djeca su ga nazvali Miškom, Marja Ivanovna ga je češće nazivala siroticom, a Petar Petrović — idolom.

Miška se brzo snašao u svojem novom položaju, nezgrapno je šepao po svim sobama, jeo mlijeko s kruhom iz zdjelice, ali najviše je volio svakojake slatkiše. Spavao je u kuhinji, u jednom sanduku sa sijenom, blizu peći: jako je volio toplinu. Najede se, uvuče se u svoj sanduk te si počinje sisati šapu, kao što to mala djeca rade sa svojim prstima. Siše i mumlja: tr-tr-tr... I vidi se, da je sasvim sretan. Ali najveći mu je užitak bio, kada ga je Griša uzimao na ruke te hodao s njime po sobi. Onda bi Miška naslonio svoju debelu glavu na Grišino rame i blaženo zaspao. U ovim trenucima najviše je naličio djetetu, nekakvom posebnom i čudnovatom djetetu: nezgrapnom, dlakavom, a nada sve ozbiljnom. Baš ova vječita ozbiljnost bila je najviše smiješna na njemu.

On je uopće jako volio, da se s njim djeca zabavljaju, Oni su ga nosili, vukli za noge, stiskali svojim ručicama. Miška je sve to podnosio, i bio je očito zadovoljan. Ali čim bi ostao barem za jedan čas sasvim na samu, on bi podigao očajnu dreku i nezgrapno šepao po svima sobama, tražeći svoje prijatelje.

U proljeće je on već dobro izrastao i postao velik kao pas. Tko je vidio ovoga nezgrapnoga debeljka, nipošto ne bi pomislio, da se ova vreća od krzna i mesa zna tako vješto penjati na drveće i trčati za djecom u igri. Izmaći mu u bijegu nije mogao ni sam Griša, koji je bio vješt u tome. Miška bi ga uvijek nagnao, skočio na nj — te bi se obojica srušila u travu. Djeca vrište, hihoću, — a Miška počinje sa svojim: tr-tr-tr...

Najvećim zadovoljstvom Miškinim bilo je, da plaši kokoši. Čim izađe na šetnju u dvorište i opazi kokoši, odmah si iskopa jamicu, veliku kao kakav šešir, legne na nju, zatvori oči i uobražava si da se sakrio, i da ga kokoši ne vide. Leži onako, ne miče se, samo koji put otvori oči i pogleda kokoši, da li su već blizu. A one, ne naslućujući ništa zla, dolaze sve bliže i bliže. I najednom Miška — hop! Skoči na noge te se baci na njih. Kokoši, s očajničkom vikom, lete na sve strane, a Miška stoji sam usred dvorišta kao pobjednik, i na njegovoj ozbiljnoj njušci vidi se neobično zadovoljstvo.

Sada je već promijenio stan. Nije više živio u kuhinji, već u jednom starom kupatilu u vrtu, — jer nije nikako mogao da se nauči pristojno vladati u sobama. Nije mogao da shvati, zašto se ne smije ondje činiti ono, što se može činiti na dvorištu. Sigurno je držao to nekakvom pukom predrasudom.

U starom, napola tamnom kupatilu, bilo mu je sjajno: nije vruće, a nema ni muha. Samo bi mogao da se dosađuje bez svojih prijatelja, — ali oni ga nisu napuštali.

Doskora opaze, da je počelo nestajati jabuka, čim se Miška nastanio u vrtu. Jabuke su bile još nezrele, zelene, nitko ih ne bi htio da krade. No ako to Miška čini, kako ih se on dočepa?

Jedamput, rano u jutro, Marja Ivanovna je s djecom pošla u vrt.

— Samo mir, djeco, — reče ona njima. — Moramo da bez ikakve buke dođemo tamo pa pogledamo, šta naš Miška radi, kad ostane sam.

Tiho su došli do kupatila, zavirili su na vrata — nema Miške!

Pa gdje je on?

Najednom Marja Ivanovna opazi, da se grana na jednom drvetu nekako čudnovato njiše. Odmah se vidi, da to nije od vjetra. Netko je tamo gore. Došuljaše se bliže. Gle, Miška sjedi na stablu i lijepo bere jabuke. Ali kako one rastu na tankim granama, kuda Miška ne može da se popne, on je ležao potrbuške na jednoj od jačih grana, prednjima si je šapama pritezao grane s jabukama i brao ih jednostavno zubima. Neke bi pojeo smje-

sta, druge bi ostavljao da padaju dolje, gdje će ih on poslije naći.

— Miška! — povikne Marja Ivanovna: — Šta ti to ovdje, lopove jedan, radiš?

Miška se od straha strese; izgubivši ravnotežu, poput vreće sruši se u travu. Skoči odmah te pobjegne; ali kako se bio zaletio na jedan trnovit grm, još više se uplaši i frčući poleti, što su ga noge nosile, prema svome kupatilu.

Marja Ivanovna izgovori mu strogu prodiku, ali Miška, čini se, nije ništa shvatio, jer nije pokazao nikakva pokajanja. Moguće je i zabranu, da ne krade zelenih jabuka, držao isto tako glupom predrasudom, kao što i onaj čudnovati zahtjev, da se soba razlikuje od dvorišta... On je nehajno slušao Marju Ivanovnu, gdje mu predočuju svu bezobraznost njegova postupka, te je pažljivo gledao djecu svojim smiješnim »dugmetima«: možda su mu donijeli nešto tečno?

Od ovoga časa Miška su preko noći zaključali u njegovu kupku, dopuštajući mu šetnju vrtom samo uz nečiju nazočnost.

Veliku zadovoljstvo svima — i Miški, i djeci, pa i odraslim — uzrokovale su njihove međusobne bitke uz sudjelovanje dvoje pasa — Kraka i Lady. Djeca su se naoružala štapovima i navaljivala su na Mišku. Miška, čim bi ugledao neprijatelja, digao bi se na stražnje šape, uzdignuo uši, — da ga se više boje! — i čekao. Eto, jedan ga se štap već dotiče! Miška frkne i jednim snažnim udarcem izbije ga iz ruku neprijatelja. A drugi i treći guraju ga već u leđa. Miška istrga štap Tanji iz ruku, povali Tanju u travu, i baca se u potjeru za Katjom. Lady i Krak s gromkim lajanjem hvataju ga otraga za noge. Miška se brzo okreće pa im odvaljuje par lijepih zaušnica — onako brzo i spretno, da oni sa žalobnim vrištanjem, jedva uspijevaju da odskoče, da ne dobiju još koju... A Miška je već oborio Peću, te sada proganja brzonogu Tanju, koja zvonko hihoće. Još jedan časak — i svi su njegovi neprijatelji pobijeđeni, te Miška, stojeći na stražnjim šapama, slavodobitno frče na sve strane.

Da su svi ratovi u svijetu bili ovako veseli!

Ali je Miška od svega najvolio da se popne na koje visoko drvo i da gleda odanle na rijeku, — tamo, gdje se poput dima u modrini s maglom protegnula njegova rođena šuma.

— Miška! Miška! — zovu ga djeca. Ali on, obično uvijek poslušan, kao da ne čuje njihova poziva. Sjedi lijepo na tankoj gornjoj grani, njiše se — pa gleda, gleda u daleku, modru maglu...

IV.

— Ne, majčice, s Miškom se mora nešto učiniti! — govorio je jednom u jeseni Petar Petrović svojoj ženi. — Danas je opet dvije kokoške zadavio. Dakako, ovome idolu sve su to samo igračke, ali kokošima ta igra škodi. Pa on će još i drugo šta učiniti, — hvala Bogu, snage sad ima dosta...

— Ta tko je kriv! — reče Marja Ivanovna. — Nije on vas molio, da ga uzimate iz šume?

— Ah, majčice, ti uvijek nešto naklapaš! — uskliknuo je Petar Petrović. — Možda imaš donekle i pravo, — ali sada se ne radi o tome. Mora se nešto izmisliti, što da se s Miškom uradi.

Petar Petrović se nasmije.

Idem ja sa 'a rroz kuhinju. Vidi' — tako Vasjatka... pa, znaš onaj, Gavrilin sinčić... donio je jagoda. Miška mu metnuo prednje šape na ramena, pa mu lijepo liže lice. I onako, znaš: tr... tr... tr... Dakako, nije mislio ništa zla, naprotiv... Ali da si vidjela toga dečka! Stoji kao skamenjen, raširio ruke — i gleda u Mišku kao da je hipnotiziran!

— No, on je tako navikao na djecu, — primjeti Marja Ivanovna. — Danas je Griša naumio da jaše na njemu. Ništa, vozi ga, i izgleda, da je vrlo zadovoljan.

Mišku su bili svezali na lanac. Ali on je digao takvu galamu, da su već počeli misliti, da je pobijesnio. Šta da se radi? Morali su da ga ostave na slobodi... I opet je Miška započeo svoje njihanje na vrhovima drveća, opet je vozio na svojim jakim ledima djecu. Ali bitaka više nijesu priređivali: za njih je Miška već postao prejak.

No nisu prošla ni dva mjeseca, kad je Miška učinio novu majstoriju.

Jednom naveče, šetajući se u sutonu, zamisli on da izađe na cestu, koja je baš vodila kraj staroga parka. Začulo se brzo kasanje konja. Miška, htijući da što bolje razgleda tu pojavu, dignuo se na stražnje noge. Stoji ovako pa čeka. Iza zaokreta na cesti pokaže se trojka konja — to se vozio kući susjed, jedan bogati posjednik. Konji, dokasavši do nepomične crne spodobe u dlakavoj bundi, skočiše na stranu, prebaciše saonice, i izbacivši u snijeg posjednika i njegova kočijaša, u stravi odjuriše u polje.

Posjednik se jako naljuti — on je dobio nekoliko ozljeda, a kočijaš mu je bio prelomio ruku, — te se pritužbi oblasti. U Lipku je došao stražar sa zapovijedu, da Mišku na bilo kakav način uklone.

Petar Petrović odluči ga ustrijeliti, ali tome se usprotivi Marja Ivanovna.

— Ako ti nije žao Miške, a onda pomisli barem na djecu. Koliko ćeš im jada učiniti s time! Pa napokon, ovo je okrutno, besmisleno okrutno!

Unatoč čvrste odluke Petra Petrovića, komu se ova finoća činila sasvim nepotrebna, ona je ipak nastojala da Mišku, mjesto da ga smaknu, odvezu nekamo u šumu te ga tamo ostave. Štete od njega ne će biti nikomu, — ta za čitavu godinu dana nije nikomu učinio ništa na žao. Samo one kokoši i patke... ali čak i njih ugušio je samo onako, u šali — igrajući se s njima...

— No, čini, kako te je volja! — mahne rukom Petar Petrović, u dubljini duše vrlo zadovoljan sa ženinom zamisli. Njemu se i samomu činilo odvratno i preveć okrutno, da usmrti toga općeg miljenika, koji se i sam bio tako navikao na ljude.

Rano ujutro, dok su djeca još spavala, stari Efim, radnik, upregnu u saonice konja, posadi tamo Mišku, te ga odveze u šumu.

Gorko su plakala djeca, kada — probudivši se — nijesu našli svojega dlakavog prijatelja. Njih su odrasli tješili time da je Miška otišao u šumu, da se malko prošeta i da pohodi svoju rodbinu, pa će se sigurno skoro vratiti.

Efima, kada se vratio, pripovijedao je, koliko je muke imao prije nego je, na prevaru, ostavio Mišku u šumi. Nije nipošto htio da tamo ostane: trči za saonicama, trči, šta će s njim? Stari Efim je već i snijega u njega bacao, i knutom mu je prijetio, — ništa. Napokon, starac odluči da ga nadmudri. Zaustavi konje, dade im sijena, a sam legne u saonice. Onda se Miška umiri, videći, da ga Efim ne će sama ostaviti u šumi. Počeo je

da šeta unaokolo, popeo se po svojoj navadi na jedno ovisoko drvo, — a Efim je baš taj momenat iskoristio, da od njega pobjegne. Vozio se u različitim smjerovima, samo da mu ne nađe traga. Izdaleka je već čuo Mišku, gdje očajno i žalobno urla...

Djeca počeše da nestrpljivo čekaju na Miškin povratak. Ta ne će on valjda zauvijek ostati kod svoje rodbine. Pohodit će je malo — pa dosta.

I doista — za koji tjedan — u dvorištu se začu njihova radosna vriska :

— Miška ide! Miška! Miška!

Omršavio, gladan, brzim je korakom na dvorišna vrata ulazio glavom Miška. Onjušivši usput svoju praznu zdjelu i nekoliko puta gurnuvši djecu — svakoga redom — svojim širokim čelom, što je kod njega značilo pozdrav, on se s njima zaputi u kuhinju, zgrabi sa stola, ne čekajući na ponudu, jedan veliki, upravo ispečeni kruh, i počne da ga u slast žvače. Marja Ivanovna, koja je, čuvši dječje vrištanje, dotrčala u kuhinju, milovaše ga po leđima: bila je do u dno duše dirnuta priljubljenošću zvijeri.

Došao je i Petar Petrović. Čak i on se smiješio, vidjevši Mišku, gdje se sit i zadovoljan ulaguje svima, mumljajući svoje obično: tr... tr.. tr...

Proboravivši nekoliko dana u šumi, Miško je dobio još i samostalnije navike, te je s njim još teže bilo doći na kraj. Zbog toga je bilo odlučeno, da ga Efim opet odveze u šumu, ali ovaj put još dalje, da se ne bi mogao vratiti natrag.

Prošlo je još nekoliko dana.

Jednom ujutro — djece nije bilo kod kuće, bili su otišli na šetnju — dotrčao je Petru Petroviću Efim.

— Gospodine, Miška se vraća iz šume. Vidjeli su ga, gdje ide selom.

Petar Petrović pograbi svoju tešku pušku te potrča iz kuće. Nakanio je da pričeka Mišku na cesti te ga ustrijeli.

— Hvala Bogu, da djece nema kod kuće... — Pomisli on, stojeći za jednim grmom na putu.

Srce mu je jako kucalo, — bilo mu je teško izvršiti svoju nakanu.

Ali najednom začuje vesele dječje glasiće i smijeh — radosni i zvonki smijeh u toplom zraku prvoga proljetnoga dana. Bliže, sve bliže... Eto, iza zaokreta na cesti istrčaše Tanja i Katja, a iza njih je slavodobitno jahao na Miški Griša, u crnoj bundici i okrugloj crnoj kapici. Unaokolo su skakali, veselo lajući, Lady i Krak, a za svom tom povorkom išla je, smiješeći se, dadilja...

Petru Petroviću je puška ispala iz ruku.

Za nekoliko je dana Petar Petrović sam odvezao Mišku u šumu. Da li ga je tamo ubio ili nije — on je tvrdio, da nije — da li ga je ustrijelio koji drugi lovac ili je pak Miška možda doista našao u šumi, koja se već budila od zimskoga sna, svoje rođake, koji su ga nagovorili, da ostane s njima, — ali u »Lipku« se više nije vratio...

Ivan Naživin
(Preveo s ruskoga V. M.

BOLEST

Bolest je umorna žena:
već dugo u meni sedi,
pa rumen obraza bledi
i pada na oči mrena.

Duboko pognutih leđa
iz kuta u kut je nosim
i suze bolesno rosim
i oko drugih me vređa.

Avet je, u meni čuči
i srce večno mi kljuca,
na mozak čekićem kuca:
u sive dane me muči.

Na odru jesenjih dana
sve nade očajno kosim
i bolest umorno nosim
u senu jesenjih grana.

Sene su mrtve i plave
plave i staklene stene;
mi ćemo na njima vreme
čekati pognute glave.

Vinkovci *Vladimir Marinko*

VEČERAS . . .

Večeras poći ću šumom
usnulom, punom mračnih slutnja,
putanjama prekrivenim lišćem.
samo lišćem.

Večeras brat ću biti
svakome crnom stablu,
svakoj goloj grani.

Večeras... zagrliću tugu
ko topli majčin skut,

ko topli majčin skut...

Beograd *Veselin Filipović*

ВЕЧИТЕ СТАЗЕ

Ја сам мрав
што летим
по свили
или по чађаву сукну.
Кад понекад
У мени букну
велике идеје,
осетим атмосферу густу
и околицу пусту, врло пусту.
Али ја милим
и даље
по шареном путу
и сретам зло
на сваком месту
у сваком куту.

Шабац *Мих. Б. Станковић*

MAJCI

I.

Draga majko!
U samoći
Sad mi svijetle
Tvoje oči.

Blage oči!
Što bih bez njih?
Draga majko,
Što bih bez njih?

Pa se molim
U samoći
U noć kasnu

Da mi tvoje
Tople oči
Ne ugasnu...

II.

Brzo ću ti
Doma doći
Za proljetne
Jedne noći.

A ti ćeš me,
Je li, mati?
Na vrh sela
Dočekati.

O taj časak!
Daj da o njem
Sada šutim...

Daj da o njem
Iz daleka
Samo slutim...

I. J. Lendić

ПЕСМА ДРУГУ У ПОКОЈУ

Тога дана све тужно беше.

Звона са цркве звонила мукло,
кад с венцем од вештачких ружа,
последњи пут ти дођосмо, друже.
И кад крај одра, мајка бледа,
од силног изнемогла плача,
тихо те само по имену позва,
и ти се не одазва, —:
тешки, безмерни бол осетих,

и разумех да све је, за увек, свршено!

Вел. Кикинда.

И мозгом ми болна прострује мисо:
да ћу и ја једном тако,
са прекрштеним лежати рукама,
и да ће и мене, можда, неко,
исто тако, по имену звати...
Не одолех срцу, — заједах у болу,
заплаках за тобом — и за собом, друже.

Све, тога дана, беше тужно...
А кад спровод улицом крену,
и јаблани, пред кућом, зашумеше тихо,
ко да у тузи заплакаше боно.

Рад. Ивков

BOL

Večerњi glas flaute
meni je bolno dirnuo
i tiho sveo
poljubac jedan
na kapke umorne.

Čega li me je sjetio
večerњi glas flaute?...

Napolju mirišu ruže žute...
dva modra vrijesa
nešto mi zbore,
a toplo večernje sunce
ko krvav, zatvoren cvijet
mre u prozore.

Dvije sučane vaze
raspevale se u njima
pod toplim poljupcima
večernjeg sunca.

Oh, šta ću bednik,
sklopiću oči svoje
jer znati reći ne ću
zašto me dira glas flaute
i miris ruže žute.

I zašto usne šute,
zašto ne zbore
što je to mene, —
šta boli mene
da se u prozore
dva mala oblačka crvene.

Nik. M. Lopičić

PREGLED

NOVE KNJIGE.

Đorđe Glumac: »Usnuli nemiri«. Umetnička biblioteka 1. Beograd, 1928. — G. Glumac, poznat čitaocima »Mladosti« po mnogim svojim pesmama, koje je objavio u njoj, izdao je sada, posle nedavno izašlih »Soneta« i svoju treću knjigu pesama. Cela knjiga je u nekom radosnom, treptavom, bukoličkom raspoloženju; g. Glumac intenzivno oseća život, raduje mu se, zna da ga učini radosnim. Svetla, nasmejana, raspoloženja oblivaju sve ove stihove kao bezbrižni glasovi detinji i nad celom knjigom lebdi miris proletnjeg cveća, svežeg, rosnog, beskrajno zavodljivog. Kad u ovim pesmama nadete sumorni akcenat, onda to nije ona teška nostalgija što mori dušu bez prebola, kao u Borislava Stankovića, ili strahobna ustalasanost pesimističkog viđenja crnih trenutaka, kao u g. Milana Rakića, pok. Disa, V. Massuke, Božidara Kovačevića i dr., — nego je to tiha seta što zavlada u tišini duše — kad posle sunčanih dana nastanu maglovite večeri i u dušu unesu više čudnih, bolnih, nemira, no ne pomute vedrinu harmonije:

I vedar lutam bez cilja, a sneg uvek novi
Moj trag zasipa i ravni.
Tako kroz život: Vode nas svetli snovi,
A prošlost za nama tavni,
Prošlost u snegu trag,
Po koja radost
Po koji bol
I san drag.

U ciklusu »Svetla sećanja«, g. Glumac je, kao Šantić u »Pretpraznićkom večeru«, dao intimnu, toplu i diskretnu, draž detinjstva ozarenog blagošću i toplinom:

Tu kućica jedna, u suncu, odiše
Na radost i ljubav i potok žubori;
Tu pevaju ptice i luta šum granja;

Soba na bosiljak i tamjan miriše;
Tu jedno kandilo pred ikonom gori
I uvek zaneto jedno dete sanja.

Knjiga g. Glumca je jedno istinito svedočanstvo neosporna talenta; taj talenat je ovde još razliven u fragmentima; od njega blesnu samo iskre kao što blesnu zlatni novci među niklenima, ali kad on bude dao svoj izraz u konciznijoj, široj, formi, od g. Glumca možemo se nadati lepim prilozima.

Miroslav Feldman: »Arhipelag snova«. Sarajevo, 1927. Sa predgovorom Borivoja Jevtića. — Autor ove zbirke pesama nije nepoznat i nije početnik u našoj književnosti. Njegova prva knjiga pesama »Iza sunca« izašla je još 1920. god Ove pesme pokazuju nesumnjiv rascvat talenta g. Feldmana: on je lirski emotivan, izraz mu je pun neke mekoće i tople, fine, osećajnosti. Ipak, g. Feldman, koji, kao pesnik, stoji pod jakim uticajem poezije g. Gustava Krkleca, nije još našao svoj pun izraz i pravu meru. Nastrojenje i izvore svoje poetske uzbudljivosti, dao je sam pesnik u pesmi »Moje pesme«:

Kad podem dva tri koraka
po jutru tihom —
ljude, ptice i oblake
povežem stihom.

Poplašim mlado devojče vedrom tugom.
Letim s nestašnim pticama gustim lugom.
uberem cvet i tražim druga kom bi ga dao.
Ma koga sretnem, pitam ga smerno, da l' me je zvao.

Zamolim mnogog čoveka da se gane.
Poljubim tužno dete, pa mu uberem voće s grane.
Setim se da su i davno pre mene pesnici neki
ljudima blizi bili i daleki.

Kad prodem dva tri koraka
po jutru tihom —
ljude, ptice i oblake
povežem stihom.

Književan i pun razumevanja predgovor, napisao je g. Borivoje Jevtić.

Radovan Košutić: »Pesnik i smrt«. Beograd. Knjižara S. B. Cvijanovića, 1927. — Najbolji poznavalac ruskog jezika u nas, pisac dosada najbolje fonetike ruskog jezika, profesor beogradskog univerziteta, g. Košutić je ovom knjigom pesama hteo da učini svoju pesničku rehabilitaciju. Pre trideset godina, g. Košutić je bio voda jedne grupe pesnika, koji su se bunili i opirali snažnom naletu poezije Vojislava Ilića. Vojislav Ilić je tada napisao poznatu pesmu »Monolog mladog Slepčevića« u kom je na duhovit način, dao karakteristiku svojih protivnika. Ostajući na starom putu, g. Košutić nije mogao uspeti ovom knjigom i ona ne može značiti rehabilitaciju grupe koja se nekad borila za konservativnu poeziju.

»Cetinje i Crna Gora«. Izdanje knjižarnice Rajkovića i Ćukovića, Beograd, 1927. — »Crna Gora je imala i danas ima vrlo velikog značaja za političku i kulturnu istoriju srpskoga naroda. Kad je budemo bolje i temeljitije proučili i upoznali, njena vrednost će biti još veća. Ova mala enciklopedija o Crnoj Gori treba tome cilju da posluži«, — veli se u predgovoru ove vredne knjige koja na blizu 400 strana donosi iscrpna obaveštenja o svim pojavama crnogorskog života. Od naročitog interesa su prilozi gg. Jovana N. Tomića »Kako se Šćepan Mali dokopao vlasti u Crnoj Gori« u kome je izneto, na temelju ispisa iz mletačkog arhiva, kako je ovaj po Crnu Goru, veoma zaslužni, iako nametnuti, vladalac, došao do prestola i odbranio ga, zatim »Obodska štamparija« Andrije Jovićevića, gdje je iscrpno prikazan postanak i rad prve štamparije na Slovenskom Jugu (osnovana god. 1493.). Naročitu pažnju zaslužuje članak g. Pavla Popovića »Vraz prema Njegošu«. G. Popović sa poznatim erudicijom i naučnom solidnošću iznosi razvoj odnosa između »Ilira iz Štajera« Stanka Vraza i autora »Gorskog Vijenca«, Njegoša. Od interesa su još članci i prilozi gg. Trifuna Đukića, Ilije Zorića (»Književni listovi i godišnjaci u Crnoj Gori«), Mirka M. Mijuškovića (»Prvi ministar Prosvete Crne Gore Jovo Pavlović«), Riste Kovijanića (»Jedno mesto u »Gorskom Vijencu«). Lušana Vuksana (»Biblioteka vladike Rada«) i Rad. Medenice (»Nemci o Crnoj Gori i Crnogorcima«).

V. Massuka: »Stanica«. Izdanje »Misli«, Beograd. 1927. Cena 10 Din. — Autor zbirke stihova »Vedre i tamne noći«, koju je nagradila Srpska Adakemija Nauka svojom godišnjom nagradom, i drame »Čovek snuje«, za koju je rečeno da predstavlja »važan prilog našoj književnosti« (S. Pandurović), g. Massuka (g. Velimir Živojinović) u ovoj svojoj novoj drami obrađuje jedan zanimljivo uočeni momenat rata. To je momenat na jednoj železničkoj stanici, gde, očekujući voz, prolaze ispred nas razne osobe. Sve one kažu po nešto što ih tačno karakteriše, izraze u dve-tri reči suštastvenost svoga mentaliteta. Na iste odnose, na razvoje njihove, rasovetavanje njihove sudbinske tragičnosti, zrenja njihove nesavladive dinamičnosti, ljudska reagovanja su različita. Onako isto kao što su i psihe, naklonosti, duhovne kontemplacije, karakteri, raznorodni i odeljeni u svakoga jednom pregradom učinaka koje izgrađuje vaspitanje, nasledstvo krvi, »moralna temperatura«, kao što veli Taine, sredine i mnogi uzroci. Ta reagovanja g. Massuka je dobro uočio, dao ih uverljivo i poetski dirljivo, psihološki tačno. G. Massuka je zahvatio pravo u život i ova njegova knjiga znači »crvenu krv« u našoj književnosti. Kad g. Massuka da momenat kako majka koja neprekidno očekuje svoga sina sa bojišta vodi ovakav razgovor sa jednim vojnikom, drugom njenog sina:

V o j n i k. — A ti do voza došla?

S t a r i c a. — Do voza. Sina čekam. Vojnika mog, Jovu. Znaćeš, počem?

V o j n i k. — Je l' da ga donesu?

S t a r i c a. — Nije, da dođe.

V o j n i k. — Pa on, strina, poginuo. Valida ste čuli?

S t a r i c a. — Gleda ga, usne joj se miču, ali ne kaže ništa.

i kad da još sliku te starice koja još i posle te vesti, suviše svirepe da bi je mogla shvatiti, nema, skamenjena od bola, savijena u grč očaja što kida srce, čeka svoga sina. Prolaze svi, a ona čeka, čeka onog koga nikad dočekati neće, — kad, ponavljam, g. Massuka da takvu jednu scenu, onda je to dramski potresno, sugestivno i umetnički ostavlja jak upečatak. »Stanica« je nov korak u razvitku umetnosti gosp. Massuke.

Velibor Gligorić: »Lica i maske«. Beograd, 1927. — U jednoj tankoj knjižici g. Gligorić je dao portrete, većinom pamfletističke naravi, Borisava Stankovića, Ljubomira Nedića, gg. Slobodana Jovanovića, Jovana Dučića, Milana Rakića, Ive Vojnovića. Sa principom da u našoj sredini čovek brže izlazi na glas ako negira sve i svakoga, ako odriče svaku vrednost i delo, ako napada svako istaknuto ime, g. Gligorić je uneo u našu literaturu poseban manir. On napada bezobzirno, pamfletički, oštro, ali piše često vrlo dobro, iako negde dolazi u kontradikciju u svojim estetskim sudovima. Tako će Dučiću priznati da je liričar, ali će mu u nedostatak upisati to što je odrođen, a Rakiću će priznati da je izraz naše sredine, ali — da nije liričar. Ovi kratki, koncizni, portreti, nemaju topline i oni su samo osnovne linije ličnosti; kao takvi oni su i suviše lišeni dokaza, rađeni više novinarski, no književno, bez zalaženja u dubinu, bez analize osobina jedne umetnosti. G. Gligorić voli da se zadrži na jednoj tački. On izabere, u većini slučajeva, najgoru, ili najslabiju stranu pisca i na osnovu nje, stvara svoj sud o čitavoj umetnosti toga pisca. U kritikama g. Gligorića nikad ne ćemo naići na rekreacije dela; one su suve ocene, bez napora da nanovo stvore delo, da mu, anališući ga, daju toplinu proživljenja, kao što je to u kritikama Jovana Skerlića. »Lica i maske« ne mogu predstavljati prilog našoj književnosti; ali su zanimljiva kao mišljenje.

Siniša Paunović: »Iz kutova duše«. Beograd, 1927. — U časopisu »Vencu«, omladinskom listu u kojem su se javljali sa svojim početnim radovima gotovo svi naši noviji pisci i Milutin Božić i gg. Milan Bogdanović, Stojan V. Živadinović, Milan Kašanin, Živko Milićević, Jovanka Hrvaćanin, Velibor Massuka, Mil. Knežević, Trifun Đukić, Milica Jankovićeva, Desanka Maksimovićeva i toliki drugi, javio se prvi put i g. Siniša Paunović. Odmah u početku g. Paunović se predstavio i sa stihom i sa pričom. Ova knjiga stihova daje rezultat njegovog dosadašnjeg rada na poeziji i utvrđuje, da se g. Paunović nije njom bavio besplodno. U pesmama g. Paunovića treperi jedna porazna iskrenost, jedan akcenat koji čovek mora primati sa respektom. Ritam g. Paunovićeve poezije je »zavodljivo lak« (Milan V. Bogdanović), tečan, vrlo čitljiv, ali često i najčešće, površan, bez dubljih napora. Inače u celoj poeziji g. Paunovića, sem neizveštačenog osećanja prirode, ima još i tihi štimung saznanja:

Ubogo svako veče
Po jedna suza isteče
Sama
Iz oka mog.
Paćenog,
Te dušu slama,
A telo peče,
Ubogo svako veče.
Pa ipak ja volim moje večeri,
Jer se najslađe voli,
Kad duša pati,
A srce boli, boli...

Božidar Kovačević: »Viđenja dijaka Božidara«. Beograd, 1928. — Iako relativno mlad, g. Božidar Kovačević, je izdao dosada već četiri knjige pesama. »Alfe mojih duša«, »Grč mladenstva«, »Orač tišine«. Posle je g. Kovačević te tri zbirke i neke druge neštampene pesme, skupio u jednu knjigu i izdao ih pod naslovom »Poezija Božidara Kovačevića«. Ta knjiga je, pored »Kolajne« od Tina Ujevića i »Ljubavi ptica« od g. G. Krkleca, bila najbolja knjiga što smo je dobili u 1920 godini. »Viđenja dijaka Božidara« ukazuje na nov put u poeziji g. Kovačevića. Ova knjiga nije više u bolnim kontrastima saznanja smrti, problema žene, odgonetanja harmonije. Ona je sva u tišini, u jednom višem duhovnom skladu; ona znači jedno pomirenje, jedno transcedentno rešenje, nalaženje svoga smisla:

Prestade beda, nemir, sumnja svaka;
ja mirno gledam u vrtlog Paskala
i ne plašim se poslednjega vala.
Sudbina bića moga sad je laka,
jer postah smerni dijak Studenice
što pred ćivotom Kralja pada nice...

Jedna harmoničnost, jedno nasmijano osećanje zadovoljstva veje kroz ove stihove i daje im sasvim posebnu umetničku privlačivost. »Le joie de vivre« dotakla se i našeg pesnika i on, obasjan njom kao suncem što rađa život, izražava pomirenje:

Katkada mi vetar hartiju nanese
i ja na nju miso ili stih zapišem,
da je posle naglo zgrabi i odnese

dok sa svoga lica kaplju snega brišem...
Ali će uskoro sve to da prestane;
bol, zima il' čovek bude, pa nestane...

U ovoj knjizi je naročito izražen akcenat, koji, kao u g. Milana Rakića, proizlazi iz osećanja zaveta što se nosi u krvi, iz saznanja svoga roda, iz naslućivanja veze sa onim davnim, srednjevekovnim još, pretcima, iz naziranja nasleđstva krvi. Mnogo ima pesama u kojima je taj akcenat izražen. Negde je on dobio vrlo vidljivu sliku, kao u pesmi: »Moj kraj«:

Ko kaluđeri crni il' ratari
preci su moji od vremena stari'
živeli u tom kraju usamljenom;

izmedu brda stisnuti i neba,
jedni orahu zemlju radi hleba,
a drugi nebo mišlju uzburkanom.

Sem toga akcenta, ima još i neposrednog osećanja prirode, ima dubokih vizija pesničkih, ima sublimne lirike što lebdi nad ovom knjigom, kao magle nad rečnim površinama, ima zračenja koja uzbuđuju i potresaju, ostavljajući nezaboravnu impresiju. Pesme kao što su »Beg«, »Na smrt Milice«, »Rob na galijama«, »Moj kraj«, »Nesanica«, »Ja ne znam šta je ljubav«, »Badnje veče na keju« i dru., mnogo dopunjuju pesničku fizionomiju g. Božidara Kovačevića i ova knjiga ne čini samo čast svome autoru, no predstavlja i stvaran prilog našoj književnosti.

Janko D. Tufegdžić: »Bespuća i bludnje«. S predgovorom Boška Novakovića. Beograd, 1928. — Janko Tufegdžić počeo je, kao i većina naših pesnika, da piše stihove još u gimnazijskoj klupi. Prvi stihovi su mu štampani u »Vencu«, posle »Književnom Severu« i Književnoj Reviji«. U predgovoru ovoj knjizi ja sam ovako okarakterisao poeziju J. Tufegdžića: »Lirika Janka Tufegdžića je otisak intimnih duševnih stanja koja ga prikazuju kao pesnika sa lepim mogućnostima...« Lirski momenat je »u diskretnim, nedorečenim, tonovima raspoloženja jedne mladosti koja je puna promena kao i varljiva pučina morska: čas je smirena, manastirski tiha i blaga kao mirisne večeri u rasvetalim gradinama; čas je uznemirena, uzbunjena, kao ustreptali let poplašene ptice; čas je silna, rastrzana krajnostima putene strasti, saznanja o prolaznosti; beskrajne radosti životne«. Ima, odista, dirljivih drhtaja u ovoj knjizi mladog pesnika:

Mirnim i belim
ulicama gradskim
lutam sâm: —
mlad ću umreti,
Gospode daleki,
o, ja to znam...

I ima potresnih strofa, koje svojom jednostavnošću, neposrednošću osećanja, jednom mladenačkom čednošću, proizvode neodoljivi utisak, kao u pesmi »Molitva pesnikova«:

Umrla je ćerka našeg zvonara,
žalno su zvona zvonila;
umrla mala plavuša Mara,
tuga se suzom ronila.

Jesen je bila... Poljima golim
vetrovi besno kosili.
Gospode, za dušu njenu se molim.

...Mrtvu su Maru nosili.

»Bespuća i bludnje« iako su prva knjiga, ipak su svedočanstvo jednog lepog pesničkog talenta, koji je i ovde našao svoj puniji izraz u nekim pesmama, kao što su: »U prolazu«, »Ljubav«, »Stradun«, »Jesenja šetnja« »Moj život«, »Kaluđerica«, »Spomen na Đerzeleza«, »Pesma o sreći« i druge.

»Novo kolo Srpske Književne Zadruge.« Beograd, 1927., kolo XXX. — Kao i uvek, i u granicama svoje dobre tradicije, i ove godine »S. P. Zadruga« je izdala sedam odabranih knjiga. Od stranih pisaca dobili smo »Vizantijske slike« od Charlesa Dila od kojih su naročito zanimljive o Vasiliju Makedoncu i Teodori. Iz poezije, a povodom desetgodišnjice smrti Milutina Bojića, dobili smo njegove »Pesme i drame«. Bojić, pesnik zvučnih, gromkih stihova, jedre i sočne fraze što se razliva i zvoni kao odjek najfinijeg metala, Bojić evokator prošlosti, autor »Kraljeve jeseni«, i »Uroševe ženidbe«, mlad i bujan talenat, pun vatre, katkad retoričan, zanešen muzikom reči kao neodoljivom bujicom, plahovit i temperamentan, pesnik koji je počeo, još sasvim mlad, sa jednom sumornom notom u pesmi »Vrane«:

Crne, istovetne, strašnu priču zbore,
Kako je užasno s drugim jednak biti.
Tišina: prolaznost i večnost se bore.
Sve kraj mene pada u njihove niti.
Ala je užasno s drugim jednak biti!

nesumnjiv i raskošan lirski talenat, Milutin Bojić zaslužuje svaku pažnju i ova knjiga će ispuniti jednu prazninu u našoj književnosti. Iscrpan, ali dosta suv predgovor, napisao je g. Dr. Vladimir Ćorović.

Isto tako povodom pedesetgodišnjice književnog rada i sedamdesetgodišnjice rođenja »našega najvećeg dramskog pisca« (Miodrag Ibrovac), dobili smo »Dubrovačku trilogiju« (Allons Enfants... — Suton — Na taraci) g. Ive Vojnovića. »Trilogija« je poznata, a da bi se o njoj imalo šta da rekne ovom prilikom. Topao predgovor je od g. Miodraga Ibrovca. Treća knjiga »Slika iz seoskog života« od Janka M. Veselinovića predstavlja ovog klasika našeg realizma. Ona nam još jednom oživljuje pitomu, mirnu, idiličnu, Mačvu, uvodi nas u svet priprostih naravi, »rajskih duša«, sa radošću nam slika zadovoljni život seljaka, njihove svadbe, slave, prela i sela. Naoblači se i tu katkad nebo, unese se nezadovoljstvo i u taj život, ali to biva za malo, brzo mine i opet pesma i osmeh... U ovoj knjizi, ipak, ima više sumornosti od sagledanja kako i to voljeno selo počinje da se kvari, izopačuje. Znalački predgovor je dao g. Branislav Miljković.

Od savremnih pripovedača »Zadruga« je ovog puta izdala zbirku pripovedaka g. Siba Miličića »Žena i čovek«. G. Miličić, koji je počeo kao pesnik, u pripovetci je, izgleda, našao svoj pravi domen. Priče g. Miličića opisuju dalmatinske otoke, gde se pod vedrim suncem radaju velike ljubavi i silni, elementarni, izlivi. »On traži, nalazi složene momente u prostim dušama i otkriva komplikovani život u primitivnim egzistencijama. U zatvorenu horizontu ostrvskih naselja, u usko ograničenom življenju otkinutom od ostala sveta, pod strogom kontrolom patrijarhalnih obzira i religioskoga osećaja koji je razvijen do bigotizma, događaju se duboke intimne tragedije, proživljuju se mučni i jezoviti časovi, ima nesanih noći i beznadnih dana, sudbina se igra sa prostim srcima isto onako ćudljivo i svirepo kao sa najsloženijim primerima civilizovana života«, veli sasvim tačno, u predgovoru, g. Milan V. Bogdanović. Od ovih priča g. Miličića su karakteristične »Čudotvorna slika matere božje od dobrog saveta«, »Dobričina i njegova žena« i »Agnec božji«.

»Slovenačka«, jedna mala enciklopedija savremene Slovenačke, koju su uredili gg. Anton Melik i Milko Kos, i »Cvijićeva knjiga«, sa predgovorima gg. Dr. Borivoja Milojevića i Dr. Jovana Erdeljanovića, znače vrlo korisna dela za našu nauku i kulturu.

Cvjetko Škarpa: »Marin Sabić«. Književna studija. Mostar, 1927. — Napor koji je g. Škarpa uložio da nam predstavi književnu ličnost i život pesnika Marina Sabića, možda bi i urodio većim plodom, da je g. Škarpa ispitivao Sabića sa jednog šireg umetničkog stanovišta. Ali, uistinu, to nije tako. G. Škarpa je u celoj poeziji Marina Sabića tražio samo jedan elemenat, tražio samo religiozni akcenat te poezije. I to ne širi religiozni akcenat, no jedan usko konfesionalni, uokviren dogmama. I kao što je u poeziji Sabićevoj tražio, isključivo religiozno nastrojenje, tako je u životu Sabićevom najviše pažnje posvetio duševnom prelomu Sabićevom, kad je ovaj išao u Lurd. Ipak, i pored uzanog, skučenog, stajališta sa koga je rađena ova knjiga, i pored rđavog, negibljivog, tvrdog, stila, ova knjiga g. Škarpe može da posluži kao dokumenat izučavanja jednog književnog vremena.

B. N.

DVIJE NOVE KNJIGE »ILUSTROVANE OMLADINSKE BIBLIOTEKE«.

U vrijeme, kad omladina pokazuje više smisla za sport i tehničke vještine negoli za golo literarno obrazovanje; u vrijeme Amudsena, Lindbergha, Byrda i drugih pregalaca, »Ilustrovana omladinska biblioteka« izdala je dvije knjige. U redakciji Jakše Sedmaka izdala je u jednoj knjizi prikaz putovanja na južni pol (»Na ledenom jugu«), a u drugoj prikaz putovanja na sjeverni pol (»Na krajnjem sjeveru«). I u jednoj i u drugoj prikazuju se istraživački pothvati od najstarijih vremena do danas — od pothvata s primitivnim sredstvima do Amudsenova leta oko sjevernog pola. Najopširnije su prikazani pothvati novijih istraživača, Fridtjofa Nansena, Roalda Amudsena i kapetana Scotta. Oni su prikazani po originalnim izvještajima samih istraživača. — Ipak, unatoč različitih autora, obadvije su knjige u svojoj jezgri jedinstvene, jer prikazuju jedan cjelovit napor čovjeka za pobjedom nad žestinom prirode. Ti se zapisci čitaju kao najnapetiji roman, jer sadrže mnogo događaja, neočekivanih obrata — a ipak je sve to gola istina, i te knjige putopisa prožete su nekim vedrim optimizmom, vjerom u sve veću moć čovjekovu nad elementima. Ovo je bez sumnje najbolja lektira za suvremenu omladinu, jer ona u njoj nalazi sve, što je inače u svagdanjem životu privlači: jakost, smjelost, neočekivani položaji, spasavanje iz veoma teških situacija, a ipak je sve to daleko od jeftine senzacionalnosti romana u sveščićima, velik dokaz istraživalačkoga idealizma i nepokolebljive igre u superiornost ljudskih pregnuća. — Obadvije su knjige ukrašene ilustracijama, i svojom opremom spadaju — kao i cijela ta biblioteka — među najbolja izdanja u nas.

ŽIVOTOPIS MATIJE MAŽURANIĆA.

Matija Mažuranić — brat Ivana i Antuna Mažuranića, a otac Frana Mažuranića — pisac je knjige »Pogled u Bosnu«, najbolje knjige, koja je u vrijeme ilirizma kod nas u prozi izišla. O njegovom se životu međutim malo znalo, jer on nije svršio nikakvih škola kao njegova braća. Sad je u knjižici »Životopis Matije Mažuranića« dr. M. M. prikazao ovog interesantnog i nadasve darovitog čovjeka, tako, da kao živ izilazi pred nas. Mjesto suhoparnog nabrajanja životopisnih podataka, u knjižici je iznesen niz anegdota, kojima je u centru Matija Mažuranić. To je bio čovjek, koji je proputovao pola svijeta, koji je doživio vanredno mnoštvo najinteresantnijih doživljaja, stičući svuda svojom bistrinom i odvažnošću ugled. U jednom od budućih brojeva iznijet ćemo po koju anegdotu iz ove biografije, da naša mladež dobije što punију sliku o toliko zaslužnom rodu Mažuranića.

ZABAVNI KUTIĆ

I. ZABAVA I IGRA.

a) Igra grijeha.

Sad je doba špekula (malenih bojadisanih kuglica), koje vidite u svim dućanima. Prikazat ću vam par igara. Prva je dakle igra grijeha.

Ako nemate gumene lopte, napravite jednu od starih prnja. Ova je bolja, jer dobro leti po zraku. Izdubite na polju ili dvorištu rupu s promjerom od 5 cm. Iz 2 ili više metara daljine kotrljate špekulu po zemlji, da upadne u tu rupu. Svi igrači stoje oko rupe s vanjske strane bacača sagnuti, rukama ispruženim prema rupi. Kad kuglica upadne u rupu, igrači se razbježe na sve strane, a bacač poleti do lopte od gume ili od krpa, koja stoji s vanjske strane i puca, na koga hoće. Onome, koji je pogođen, bilježi se jedan grijeh; ako bacač ne pogodi, bilježi se bacaču. Bacači se izmjenjuju po određenom redu.

Konac igre prema dogovoru. Igra se može prekinuti, kad jedan igrač dobije 10 grijeha (ili više ili manje, kako se ugovori) ili kad preko polovine igrača dobije određeni broj grijeha. Igrači se kvalificiraju po broju grijeha; tko ima najma-

nje, taj je pobjednik. Mogu se izdavati listine s brojem grijehâ u pojedinim igrama, a po tom i diplome.

Pazi! Bacač potrči do rupe, metne nogu na nju, pograbi loptu i puca. Ako to prekrši, ima grijeh. Ne smije trčati za igračima. Dakle: glavno je oštro oko i brzina u trčanju; lijenčine stradaju kao i uvijek. Bacač puca odmah; ako prođe ½ minute ili cijela, gubi pravo na pucanje i bilježi mu se grijeh.

b) Piramide.

Ova se igra igra u sobi, ali može i vani.

Napravite kup u obliku piramide od nekoliko kuglica (špekula) po volji. Najmanje ih može biti četiri, 3 gore 1 dolje i to na kraju sobe. Te kuglice su vlasništvo jednog igrača. Drugi bacaju iz daljine od najmanje dva metra i gađaju u tu piramidu. Tko pogodi, sve kuglice su njegove, ako ne, njegova pripada vlasniku piramide. Tko pogodi, gradi svoju piramidu, a drugi je gađaju, pa i onaj vlasnik. Svaki puca redom jedamput, i to se ponavlja, dok netko ne pogodi ili po dogovoru, dok se svi igrači u bacanju ne obrede. Prema broju kuglica, može se ugovoriti i dva, tri puta bacanje. Te modalitete prepuštam vama.

Baca se ili da se špekule kotrljaju ili da se u zrak bacaju klečeći. Stojeći stav ne preporučam.

Mjesto špekula, možete upotrijebiti i neoljuštene bademe ili lješnjake. Orasi su preveliki. Rušenje piramida od drmanja ili udaraca, koji se odbio od stijene, ne vrijedi. Dobar je samo izravan udarac.

c) Mala kuglana.

Jedan igrač poreda špekule kao na pravoj kuglani u obliku križa, dakle devet kuglica ovako:

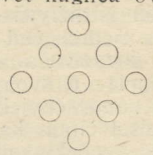

Razmak špekula neka je 5 cm. Izabere se društvo i podijeli u grupe, kojih može biti i više od dvije. Svaka grupa puca, dok ne izbaci određeni broj kuglica. Svaka osoba može pucati samo tri puta i to samo kotrljanjem (ako je igra na stolu, može pucati kažiprstom). Ovdje ne pripadaju kuglice onome, koji je pogodio, već mu se samo bilježe bodovi i to u korist cijele grupe. Kad je jedna grupa ispucala svoj određeni broj kuglica ili kad su sve kuglice pogođene, opet se poredaju kuglice na gornji način. Postavljanje samo djelomično ne smije biti. Nakon tri runde kod svake grupe završava se igra i pravi obračun. Diferenciju plaćaju oni, koji su izgubili, i to u kuglicama. Na pr. Prva grupa ima 25 bodova, druga 16, treća 14. Ova najmanja plaća najvećoi diferenciju, dakle 25 — 14 = 11 kuglica i drugoj diferenciju 16 — 14 = 2 kuglice. Druga plaća prvoj isto diferenciju 25 — 16 = 9 kuglica. Obračun je konačno ovaj: Prva dobiva 20 kuglica, druga gubi 7, a treća 13.

Izbor grupa se obavi na taj način, da društvo odredi najprije najbolje strijelce i to toliko njih, koliko će biti grupa. Ovi strijelci odabiraju ostale, i to svaki put po jednoga. Red odabiranja odredi se ponajviše žigicama nejednake dužine. Ko izvuče iz stisnutih prstiju najdužu žigicu, bira prvi, i redom po veličini.

Svaka kuglica u zadanom poredaju vrijedi samo jedan bod.

I ovdje vrijedi samo izravni udarac.

d) Batimura.

To je ista igra, ili špekule, poredane u jednoj liniji. Ovdje vrijedi samo neizravni udarac, to jest takav, koji se odbio prije od zida ili kojeg drugog postavljenog predmeta. Odbijanje može biti i višestruko, to jest kuglica se može i više puta odbiti od 2 ili više predmeta.

II. ŠALA.

Dobar odgovor. Pripovijeda se, da je car Josip (austrijski) namjeravao raspustiti neki samostan. Opati i svi monasi molili su cara za milost. »Dobro«, reče car, »ostavit ću vas u miru, ako mi odgovorite na ova pitanja: 1.) Koliko je daleko oko zemlje; 2.) koliko je daleko do neba; 3.) što sad mislim«. — Dan i noć su monasi razmišljali, ali nijesu našli odgovora. Došao je i dan, kad je opat morao odgovoriti caru. Tada dođe k opatu samostanski kuhar i ponudi se, da će poći k caru i odgovori mu: Opat mu nije vjerovao, ali je kuhar zahtijevao, da mu da svoju halju, prsten i križ s lancem. Opat mu dade i kuhar ode caru. Tad upita car: »Koliko je oko zemlje?« — Kuhar odgovori: »Ako se tko u jutro, kad sunce izađe, dade na put i s njim zajedno koraca, dođe u 24 sata oko zemlje«. — Car se nasmija. — 2.) »Koliko je do neba?« — Kuhar reče: »Na veliki petak oko treće ure umro je Spasitelj; malo prije smrti obećao je desnomu razbojniku: već danas bit ćeš sa mnom u raju. Od tri do polnoći je devet sati, po tom ne može biti od zemlje do neba više od devet sati«. Znatiželjan car postavi treće pitanje. Bez okolišanja odgovori mu kuhar: »Vi mislite, da govorite s opatom, a govorite s kuharom«. Car se nasmija i ostavi samostan na miru.

Logično. Policist (ide za gospodinom u parku): »Stići će Vas kazna, jer je zabranjeno voditi pse sa sobom u parku«. — Gospodin: »Ali pas nije moj«. — Policist: »On ide za Vama«. — Gospodin: »I Vi idete za mnom, a nijeste moj«.

Teško: Liječnik: »Rana na leđima nije pogibeljna, — ali je ne smijete izgubiti iz vida«.

Pozna po ušima. Prijatelj: Ivice, kod tvoga sadašnjeg gazde nije ti dobro, jer ti je jedno uho dulje od drugoga.

Iskreno. Hotelijer gostu: »Jeste li bili zadovoljni, gospodine«? — »S jelom i pilom jesam, ali sa stjenicama ne«. — Hotelijer: »Već sam sve pokušao ali uzalud«. — Gost: »Dajte svakoj stjenici ovakav račun kao meni, onda se ne će ni jedna povratiti.

Naglo. Netko pripovijeda: »Ako čovjek sretne medvjeda, gotovo je nemoguće spasiti se pred njim, jer ako čovjek skoči u vodu, i medvjed za njim, pošto zna plivati; ako se uspne na drvo, i medvjed će; ako bježi, medvjed uzastopce«. — Slušatelj: »A što se dogodi, ako se čovjek sakrije?« — Pripovijedač (naglo): »I medvjed se sakrije«.

Pošteno. Seljak dođe k veterinaru, pak mu kaže, da mu vol ne vuče, i moli ga, da dade kakav lijek. Veterinar se malo zamisli i dade seljaku tri zaušnice uz riječi: »To odnesi volu, sigurno će pomoći«. — Seljak to uradi. — Nakon par dana vrati se veterinaru i dade mu vruću zaušnicu, pak reče: »Gospodine doktore, Vaš je recept bio izvrstan; već pri drugoj zaušnici, vol je potegao — zato sam Vam treću neupotrebljenu povratio«.

Prevario ga. Seljak (advokatu): »Vidite, gospodine doktore, plot je gotov. Prisilio sam susjeda, da ga u jedan dan napravi, a Vi nijeste mogli mjesecima. Sad njegove kokoši ne će u moj vrt, da mi kvare povrće«. — Odvjetnik: »Pa kako ste to učinili?« — Seljak: »Stojalo me je samo 30 jaja. Kad sam se tužio susjedu na štetu od njegove živadi, smijao mi se. Ja sam mu na to svaki dan slao po pet jaja, da su ih njegove kokoši snesle u mojem vrtu. Kad mu poslije toga nijesam slao jaja, pomislio je, da mu ih kradem, i jučer je dao napraviti svoj plot«.

III. SVEGA PO MALO.

Jednostavno sredstvo protiv bradavice. Neki gospodin, koji je prije trpio od bradavica, piše: Ja sam imao više takovih ružnih izraslina na rukama. Neki mi pomorac preporuči, da ove izrasline što češće protrem negašenim vapnom. Ovo sredstvo nije samo meni nego i mnogima pomoglo.

Ako su bradavice velike, zaveži ih blizu korijena čistim bijelim svilenim koncem i ne skidaj ga, dok bradavica ne otpadne. Ako se slučajno konac u pranju ili bilo kako pretrgne, zaveži ponovno na istom mjestu. Mora biti čvrsto zavezano. Bradavka raste i onaj njezin cvijet prede preko konca, koji se ne rasteže, pak joj pomalo prekine spoj s tijelom. Iza ovog postupka ne ostane nikakav trag, dok od paljenja ostaje.

Svake godine digne se sa površine svih mora u oblake jedan sloj od 4½ m debljine; vjetrovi nose taj teret u obliku oblaka nad zemljom i nad morem, te on pada natrag na zemlju u obliku kiše, snijega ili tuče.

Proždrljivost ptica. U razmjeru prema svojoj veličini prema ljudima, može većina ptica 30 puta toliko hrane primiti i probaviti, koliko čovjek. Kada bi čovjek mogao razmjerno pojesti, koliko vrabac, to bi za doručak morao uzeti koja dva tuceta pilića, u podne čitavu ovcu, a za večeru šest purana. Na zdravlje!

Brzina pčele. Pred nekoliko godina okladio se neki gojitelj golubova u Njemačkoj, da će tucet pčela prevaliti brže put od 4 kilometara, nego će to učiniti 12 golubova. Životinje su puštene u jednom selu, koje je bilo toliko udaljeno, te je prva pčela stigla za četvrt minute prije do svoje košnice, nego golub u golubinjak, koji je bio u istoj kući, gdje i pčelinjak. Let pčela bio je ponešto oteščan time, što su bile posute

brašnom, da se mogu prepoznati. To vrijedi samo za manje udaljenosti, jer se pčele na duljem lijetu umore, a i skrenu, da nakupe meda.

Mudre izreke. Dijete mora znati podnositi patnje.

— Dijete mora prije svega da bude poslušno.

— Dijete je onakovo, kakovim ga uzgoje.

IV. U JEDAN, DVA RETKA.

— Prva lula od stive izradena je godine 1723., te se sada nalazi u budipeštanskom muzeju.

— Osim soka od grožda po svoj je prilici najstarije alkoholno piče »Saki«, što ga Japanci prave od riže.

— U Londonu ima preko 30.000 listonoša, koji raznose pisma po svim kućama.

— Najveći blagdan kod Kineza je nova godina.

— Humboldt je tvrdio, da među svim živim bićima najduže živi kakadu.

— Buha može veoma daleko skočiti; kad bi lav razmjerno prema svom tijelu mogao onako skakati, njegov skok iznosio bi 345 m.

— Svake godine ulovi se preko 150.000 tona srdela.

— Uzgojni troškovi jedne Američanke iz bolje kuće iznose 150 do 170 tisuća švicarskih franaka.

— Već stari Asirci znali su pripremati pivo.

— Pred 150 godina ušle su u modu cipele od gumije.

— U Sjevernom moru ima najviše soli.

— Kišobran je pronašao Japanac po imenu Kaiping (1200 pr. Is.).

— Na zemlji ima do milijun vrsta zareznika.

— Samo do dubljine od 30 m prodire sunčano svijetlo u bezdani oceana.

— Marco Polo donio je prvi porcelan iz Kine u 15. stoljeću. U Evropi su ga počeli pripremati 1470. Talijani.

— Indija proda Kinezima svake godine drijemka u vrijednosti od 180 milijuna švic. franaka.

— Na zemlji ima oko 2.000 vrsta paoma.

— Jela dosegne visinu od 30 m.

— Najstarije sveučilište u bivšoj Austro-Ugarskoj bilo je praško sveučilište.

— Najbolji kaučuk dobiva se u Kongu.

— U Parizu se preda u tjedan dana na poštu preko 60 milijuna pisama i novina. Lijep posao!

V. TAMO, AMO PO ŠPORTU.

U ovoj rubrici donosit ću kratke vijesti iz športa, koje ste doduše vi svi pročitali u dnevnim novinama, ali ih nijeste zabilježili. Ovdje ćete ih imati na okupu i možete uvijek pregledati, što vas momentano interesira. Molim stoga sve prijatelje »Mladosti«, da interesantne vijesti zabilježe i vjedno naznače izvor, gdje su ih našli, osobito neka potraže svjetske rekorde, pak mi ih pošalju, a ja ću ih štampati pod njihovim imenom: sakupio N. N., iz X.

— Norvežanin inžinir Tunay Harsen trener je naših skijaša, koji polaze na amsterdamsku olimpijadu.

— Novi austrijski rekordi atletičarka u Krakovu. Na 80 m s preponama Perenda u 14,3; štafeta 4 × 100 m 52,2. — Novi poljski rekordi za atletičarke isto u Krakovu. 80 m s preponama Šabinska 13,2; štafeta 4 × 100 m 52,9. Na 800 m Kilos 2,34.

— Svjetski prvak u boksu je u New-Yorku. Tommy Loughran pobijedio je Meke Mac Tigue.

— Tipkačica Engleskinja Gleitze od g. 1875. je dvanaesta po redu, koja je preplivala kanal La Manche 8. oktobra o. g. u vremenu od 15 sati i 15 minuta.

— I Kinezi će sudjelovati na olimpijadi s 8 lahkoatletičara; nadaju se velikom uspjehu.

— Slovenski planinari posjetili su i naše Sljeme.

— U Amsterdamu, kako kažu, ne će biti »Olimpijskog sela«, u kojemu su bili natjecatelji za sebe, jer je skupo. Svaka država će se za sebe pobrinuti. Našima će smetati visoka holandeška valuta.

— Mis Mona Mac Lenan preplivala je kanal La Manche za 13 sati i 10 minuta, dakle za 89 minuta prije od Mis Ederle. To je novi svjetski rekord za dame. Dobila je 1000 funti (270 hiljada Din). Liječnica je, a zove se dr. Dorothy Cohrane-Logan. Ona je prva Engleskinja, koja je u tom vremenu preplivala kanal. Ali kažu, da je upotrijebila trik; pučki rečeno, varala je.

— Oficiri engleske ratne mornarice igrali su tenis utakmicu sa Splićanima i pobijedili. Izgubili su kao obično u nogometu i waterpolu. Hoće Splićani!

— F. C. Europa — F. C. Barcelona finale za prvenstvo Španjolske 2 : 1.

— Očekuje se, da će biti 156 utakmica na veslačkim natjecanjima u Amsterdamu, dakle kroz pet dana oko 30 utakmica dnevno.

— Barun Pier de Coubertin je osnivač modernih Olimpijada.

— Fred Gaby je najbolji engleski trkač peko prepona; ove godine nije bio još pobijeden.

— Lodaumegue popravio je francuski rekord na 200 m od 5: 34, 4 na 5; 28, 8.

— Njemački veslači a IX. Olimpijadu su već izabrani. A kod nas?

— Hajduk — Split sprema se preko Božića na turneju na Malti, a poslije toga ili u Francusku ili Grčku.

— U tenis prvenstvu za Njemačku pobijedio je Najuch Richtera sa 6 : 3, 6 :3, 6 : 3. Obojica su profesijonalni majstori.

VI. ZAGONETKE.

1. Kraljev hod. Petar Arambašin.

e	m	e	e	v	a	t	e	m	e
lj	z	c	S	O	Č	I	s	j	v
e	l	j	n	t	d	e	e	a	j
a	u	r	a	o	r	z	e	b	k
č	t	e	p	r	b	s	g	r	s
e	n	i	t	a	v	o	v	i	t
o	v	z	a	h	l	g	n	s	n
t	p	r	p	i	o	o	r	č	e
i	d	o	n	e	m	v	e	o	i
a	n	n	nj	e	s	i	g	č	r

2. Ciklus palindroma. Petar Arambašin.

Uvek isto — s desna, s leva:

1. suvišan je ko i pleva;
2. poljskog pisca slavni roman;
3. čovek naš, radin i skroman;
4. i ocu i sinu srodan;
5. molitvi je vrlo odan;
6. ublažava jad i ranu;
7. ostrvo je na Jadranu;
8. u močvarnom raste kraju;
9. mučio je nekad raju;
10. i diva bi teški shrvo;
11. sladak plod, korisno drvo;
12. ptica s perjem divne boje;
13. svako zdrav ima oboje;
14. talijanskog ime grada;
15. zametak je cveta mlada;
16. gozbe znaše da uživa;
17. reka, u Jadran se sliva;
18. sočivo je baš izvrsno;
19. i napokon — ime krsno.

3. Slagalica sa skrivačicom. Petar Arambašin.

A U T O R	on na moru često strada.
I S K R A	vladarske je simbol vlasti,
S R B I N	otetog nam ime grada,
J A K O V	pod krstom je moro pasti,
N A Z O R	pisac mnogih naših drama,
H I D R A	žuto, gori kao slama,
B U D A K	u Japanu grad poznati,
T A R O K	dobroj deci priča mati.
	A što kriju krupna slova?
	Pesmu divnoga naslova.

4. Skrivačica u šaradi. Petar Arambašin.

U šali ćeš **prvog** reći,
drugoga je skrila Mara,
uz pradeda stao **treći**,
ceo zagonetka starca.

5. Kriptogram. Petar Arambašin.

VIII . .	6 . .
3 .	8 .
2 . . .	9 . . .
1 .	10 .
5 . . .	I . .

6. Opreke. Miloš Bruić. Otočac.

a) Pakao pod nije more.
b) Prodaj pod veliki (d) pod.

7. Sitni rebusi. Nikola Crnogorski, Karlovac.

a) $\left(\frac{a}{2}\right) + s$

b) li / li T li / li ban (b = p)

c) R + = K pa pa K pa pa

d) k / k I k / k k b + = O k / k I k / k k

e) I s s S s s / za Re / c

8. Konjičev skok. Kujunčić Antun, Osijek I.

	sun	jest	sa	na	ro	
žar	tu	tom	je	sjest	mo	i
svi	na	ce	sje	sko	na	će
	ko	je	stal	mi	da	

9. Mal rebus. Stevan D. Carević, Pakrac.

B / C A C / B B / C C / B

10. Rebus. Veljko Novak, Zagreb.

k k / k a k / k = d / k / k m k / k k / k

u / u u / u u / u u / u u u u u / u u / u u / u u / u u

k k / k 10 m k / k k / k k

11. Skrivačice. Ontun Šulat, Karlovac.

a) Babe o gradu govore.
b) Sljeme, Dinara i Velebit su visoka brda.

12. Skrivačica. J. K., Zagreb.

Sretan, ko je tromjesečje prošo;
Njemu Božić veseo je došo;
Puno dara i nova od'jela,
Godina će nositi mu cjela.

XI. NAKNADNI ODGONETAČI IZ I. BROJA.

Josip Blažević, Sušak. 1acd, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10 (sve).
Zdenko Kolacio, Sušak. 1abc, 2, 4, 5, 6, 7, 10 (sve).
Antun Šulat, Karlovac. 1cd, 3, 7a, 10 (sve).
Nepotpisani iz Bjelovara. 1abcd, 5, 6b, 7b, 10 (sve).
Rudolf Gruden, Karlovac. 1c, 2, 5, 7a, 10 (sve).
Viktor Stunković, Zagreb. 3, 4, 10 (sve).
Nikola Filičić, Ogulin. 2, 3, 4, 5, 8, 10 (sve), 11.
Branko Halusa, Karlovac. 1bcd, 2, 3, 4, 5, 6, 7a, 8, 10 (sve), 11.
Ljudevit Flegar, Mitrovica. 1c, 3, 5, 7a.
Slavko Friedenfeld, Brod, n/S. 1c, 2, 4, 7a, 8, 9b, 10 (sve).
Branimir Poljugan, Vinkovci. 1acd, 2, 3, 4, 7ab, 10 (sve).
S. Banek, Koprivnica. 1cd, 4, 5, 6, 7ab, 8.
Lucija Baselli, Sušak. 2, 5, 6, 8, 10 (sve).
Miloš Bruić, Otočac. 1abcd, 2, 3, 4, 5, 6b, 8, 9, 10, 11.
Stjepan Škalamera, Topolšica. Sve osim 1abd.
Milica S. Belin, Vukovar. 1cd, 3, 4, 5,7a, 8, 10 (sve) i dio 12.

XI. NAKNADNI ODGONETAČI iZ 1. BROJA.

Dušan R. Zatezalo, Pakrac. 5, 7, 8ab, 9abcd.
Antun Šulat, Karlovac. 5, 7, 8ab.
Rudolf Gruden, Karlovac. 5b, 7, 8ab, 9 (sve).
Nepotpisani iz Bjelovara. 1, 5a, 7, 8, 9abcd, 10.
Milan Grl, Mihaljevci kraj Sl. Požege. 8ab.
V. Kušević, Petrinja. 1, 2, 5b, 7, 8ab, 9 (sve).
Nikola Filičić, Ogulin. 1, 3, 5, 7, 8ab.
Stevan D. Carević, Pakrac. 1, 4, 5, 7, 8ab, 9 (sve).
Branko Halusa, Karlovac. 5, 7, 8ab, 9.
Ljudevit Flegar, Mitrovica. 7, 8a.
Slavko Friedenfeld, Brod n/S. 5, 7, 8ab, 9bc.
Branimir Poljugan, Vinkovci. 7, 8ab, 9 (sve).
Lucija Baselli, Sušak. 8ab, 9 (sve).
Miloš Bruić, Otočac. 7, 8b, 9 (sve).
Stjepan Škalamera, Topolšica. Sve osim 6 i 10.
Milica S. Belin, Vukovar. 7, 8ab.
Dinko Večerina, Sušak. 1, 2, 3, 5, 7, 8ab, 9 (sve).

SKRIVAČICA.

Gdje je brat?

OD UREDNIŠTVA

Nagrade za radove u 4. broju dobili su:

1. M. N. Lopičić (250 Din) — za pripovijetku »Zvono«.

2. Dragovan Šepić (150 Din) — za članak »Dva čina jedne bolne tragedije«.

3. Aleksa Ujdurović (50 Din) — za pjesmu »Stara crkva«.

4. Hrvoje Ostojić (50 Din) — za pjesmu »Progonjen«.

5. Stanko Radovanović (50 Din) — za priču »Sule«.

6. Rad. Marković (50 Din) — za pripovijetku »Kako se otac Salih Ruste povampirio«.

Nagrađeni neka jave svoje točne adrese blagajniku profesorskoga društva.

Broj suradnika iz đačkih redova tolik je, da ne možemo svakome zasebno odgovarati. Isto tako ne možemo dobre radove uvrstiti odmah, nego svaka stvar mora da čeka, dok dođe na red: najprije štampamo radove iz starijih pošiljaka, a onda iz novih.

Dalmatinac, Kotor. Nismo Vam odgovorili iz gore pomenutoga razloga. Proza (»Bol«) dobra Vam je, samo nema pravoga sadržaja; to je više pjesma u prozi. Stihovi su slabiji. Vježbajte se u proznim sastavcima, pa nam doskora opet štogod pošljite.

J. Š., Karlovac. Treba pisati samo na jednoj strani, s mjestom za ispravke, i čitljivo!

Z. A., Zagreb. Pjesmica »U proljeću« je nježna, no premalo dotjerana.

D. B., Beograd. U svima Vašim pesmama ima mnogo čuvstva, osećaja za ritam, nežnosti itd., i sve su one kao celina lepe — no jedne su pokvarene kakvom nezgodnom reči, a druge nemaju pravog svršetka. Pregledajte ih još sami, pa kušajte popraviti, što se dade, ili nam pošaljite što novo. Bilo bi šteta, da najednom klonete.

K. Iv., Vinkovci. U 9. br. štampat ćemo »U sutonu«. Ostale pjesme nisu dosta izrađene, a tako ni u prozi ne izbija dosta jasno ono, što biste htjeli reći. No talenat je očit.

P. I. L., Šabac. Pesma »Pred smirenje« imade previše reči, i tako se gubi jezgra. Da je ujednostavite i učinite jasnijom, mogli bismo je štampati.

Renimus. Pjesmice su još neizrazite, s godinama biste mogli bolje pisati.

D. B., Bjelovar. Jezgra je dobra, no u pjesmama mora ritam biti svuda isti; osim toga pripazite na pravilnost ritma.

Silvijo Lugarski. Sama je pjesmica prilična, no iz nje se same pravo ne vidi, da li ju je izazvala lektira, ili je doista potekla iz Vašeg srca. Pošaljite nam još štogod.

D. S., Bjelovar. Za Vaše godine stvarce su pisane veoma okretno; no za štampu još nisu, jer u njima nema sadržaja, koji bi čitače mogao zainteresirati.

P. D., Osijek. Pjesme su sadržajno dobre (pogotovu »S moga puta«), no ritam je zanemaren; popravite bar nešto pomenutu pjesmu, pa ćemo je štampati.

R. St., Sr. Karlovci. Javite mi točnu adresu, pa ću Vam javiti, što mislim o Vašoj nakani. — Od poslanih pesama uči će veći broj, kad stigne na njih red, jer je saradnja inače veoma obilna.

P. W., Poprivnica. Pjesma »Natpis« bit će štampana u 9. broju.

J. M. R., Split. Najbolja je od poslanih stvari crtica »Sve pa i to«, no nje ne možemo iz razumljivih Vam razloga štampati u »Mladosti«. Ostale dvije su premalo izrazite, iako pokazuju dara.

Petronila. I Vaše lanjske stvari, a pogotovu ove, pokazuju i intenzivan duševni život i dar za pisanje. Tek one nisu dosta jasne. Sudeći po njima, Vi biste mogli dati vrlo dobrih stvari, kad Vam izražaj bude takav, da čitalac može vidjeti, što svojim novelama hoćete da kažete. Zato od ove pošilike ne štampamo ništa, i ako smo štampali i slabijih stvari. Od Vas se može očekivati više, i mi to očekujemo.

I. K., Zagreb. Najbolja Vam je od poslanih stvari novela, no radi ljubavnog sadržaja ne možemo je štampati. Pjesme su u glavnom dobre, no nijedna nema pravoga svršetka. Za novelu nam je doista žao, što je ne možemo štampati. Kušajte u njoj položiti težište na siromaštvo ili što drugo, a ne na zaljubljivost svog junaka, pa ćemo je možda moći uvrstiti. Jer sve je ispripovijedano okretno i zrelo. Javite se opet s nečim! — U pripovijesti »Toma« je previše razvučen opis pijanke.

N. N. K. Previše nabacujete riječi i rečenice bez veze. Najbolja Vam je pjesmica »Stari hrast«, no ni ona nije dosta dotjerana.

Sretonadoljub. »Akordi glasovira«, nešto popravljeni, izaći će u 9. broju.

Desva. Štampat ćemo pjesmu »Bezdan«. Ostale nemaju pravoga svršetka.

Gustav. Obje pjesme bit će štampane, kada dođu na red.

M. B., Osijek. U pjesmi »Sveta noć« morao bi ritam biti zvučniji; popravite je u tome smislu, pa ćemo je štampati. — »Zašto?« je bolja pjesma, no u omladinskom listu ne može biti štampana.

»Siromašni svirač«. Javite nam ime svoje i ime autora, od koga je crtica, pa bismo je mogli štampati.

M. F-ski. Ove su pjesmice već puno bolje; za štampu nisu ni sad, no držite se one: Do tri puta bog pomaže!

D. R. V., Čačak. »Mir u duši« bit će štampan u 9. broju. Najbolja Vam je pjesma »Šetnja«, no trebali biste popraviti srokove u prvoj strofi.

Z. Lj., Dubrovnik. Ne znamo kako, Vaša pjesma »Majci svojoj« došla nam je tek sada pod ruke. — Ona je jako razvučena, no imade u njoj dobrih dijelova. Kušajte je razraditi u nekoliko samostalnih pjesama!

V. A. J., Krk. U pjesmi »Samoći« popravite malo ritam, pa ćemo je štampati. Učinili bismo to i sami, no vi nezgodno pišete: Svaka pjesma treba da se napiše na zaseban komad papira, i treba da bude mjesta za ispravke!

A. Lj., Split. I za Vaše pjesme morali bismo napisati stereotipni odgovor: nemaju pravog završetka, no u jezgri bile bi dobre.

V. K., Nova Gradiška. Uči će u 9. broj.

M. M. R., Šabac. Za 4. br. prekasno stiglo. Jedna pjesma bit će štampana u 9. broju.

Dinko. U pjesmama Vam ima previše proze: slab ritam, nezgodne riječi. Preporuka: čitajte i vježbajte se, jer kao da je jezgra pjesama dobra.

V. Š., Zagreb. »Zašto« pokazuje zrelost mišljenja i dar opažanja, no ovako, izrečeno u dijalogu, djeluje nekako tromo. Prema paginaciji čini se, da ste neke strane rukopisa zaboravili poslati — pa je taj nepovoljni dojam od toga. Kušajte to preraditi tako, da bude tempo novele življi.

M. K. i L. V., Zagreb (Građanska škola). Stvarce su nježne, no još nisu za štampu. Možete to isto poslati »Novostima«.

POŠTA „ZABAVNOG KUTIĆA“.

Dušan R. Z., Pakrac. Pišete, da u listu šaljete nekoliko zagonetaka, a u listu nema ni jedne. Zaboraviste?

Odgonetač(-ica), Bjelovar. Da ste iz Bjelovara, vidim po poštanskom žigu, inače nigdje potpisa ni datuma. Javite se naknadno, jer Vam drukčije otpadaju dva broja za natječaj.

R. G., Karlovac. U skrivačicama su sve poznata imena, koja su bila u »Mladosti«. Pošaljite nešto drugo, ali lijepo pisano.

P. P., Šibenik. Vidi gore Dušanu R. Z. Pakrac. I Vi isto!

V. S., Zagreb. Obje zagonetke o 3 osobe i mlinaru poznate su. Pošaljite što nova.

Nikola Crnogorski, Karlovac. Naknadno pregledao Vašu pošiljku. Malen rebusi su većinom dobri, ali konjićevi skokovi nijesu. Kako su teme dobre, preradite ih, pak usavršene pošaljite. Čemu one marke? Poštom ne odgovaram.

Elza P., Ogulin. Nemojte pisati na obje strane. Nemam vremena prepisivati. Možda učinim izuzetak, ako bude križaljka dobra.

I. Še. Zagreb. Konjičev skok ne vrijedi. Premještaljka je previše rastrgana i nije uredno napisana. Pokušajte što drugo.

Branimir P., Vinkovci. Slikani rebusi moraju biti dobra sadržaja i spretno izrađeni tušem na zasebnom papiru. Očekujem rad poslije prvog tromjesečja. Pregledajte ga dobro prije odašiljanja.

Zlatko L., Zagreb. Taksiraj pisma. Drugi put ne ću primiti.

Regimus. Rebusi su samo poredane riječi, ali ipak vidim, da biste mogli raditi. Pokušajte još jednom. Posjetnica je loša.

Lucija B., Sušak. Konjičev skok slab. Kušajte što drugo.

Ljudevit V. F., Mitrovica. Kod ispunjalike ne smije doći uz bolja imena ime jednostavne životinje.

R. Đ. M., Šibenik. Odgovorih Vam u 4. broju. Ova zagonetka je već bila u »Mladosti«. I zagonetke moraju biti u dobrim stihovima. Ako Vam stihovi ne idu, pokušajte u prozi, jer duha imate.

Vladimir F., Karlovac. Konjičevi skokovi slabi. Upitajte se kod šahista, kako konj skače; ne smije nikada biti pravi kut. Dopunjalika prelagana. Pregledajte ovogodišnje brojeve »Mladosti« kao i prošlogodišnje; vježbajte se, pak pošaljite.

Tvornica pokostnih uljenih boja

ROBERTA ALEXANDRA NASLJED.

WEINBERGER I DRUG

Trgovina boja, četkarske i materijalne robe

Telef. 6-72 **ZAGREB** Ilica br. 40

*

GLAVNO SKLADIŠTE PROIZVODA

„DRAGICE"

INDUSTRIJE KEMIČKIH PROIZVODA

ZAGREB, ILICA BR. 75

Učenici srednjih škola

pretplaćujte i širite omladinske listove

„VENAC"

KNJIŽEVNI I OMLADINSKI LIST

Vlasnik i urednik: Jeremija Živanović, profesor
Beograd, Visočka ulica 22

GODIŠNJ PRETPLATA 50 DINARA

*

NAŠA OTADŽBINA

LIST ZA OPISIVANJE KRALJEVINE SRBA, HRVATA I SLOVENACA

Urednik: profesor D. Jakšić
Karlovac, Račkoga ulica br. 27. II.

Preporučujem filatelistima, da si nabave kod mene jednu zbirku 500 raznih maraka, od kojih je svaka marka drugačija, za D 30·-

Jedna zbirka 1000 raznih maraka, sadržavajući države Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije, te je svaka marka drugačija uz cijenu od D 65·-

Novac se imade unaprijed poslati, a ja razašiljem robu preporučenim listom i prilažem svakoj takvoj narudžbi moj cjenik maraka, koji sadržaje cijene skoro od 600 raznih država cijeloga svijeta.

NAJSTARIJA TRGOVINA MARAKA U SHS

IZIDOR STEINER

BROD NA SAVI

Glavni i odgovorni urednik: Dr. ANTUN BARAC, profesor, Zagreb, Kačićeva ul. 10.